

ספר

תורת המשכן

הקדמה
מקונטרס מעשה המשכן [המובא בספר מעשה רוקח]
על ידי הרב ר' אלעזר רוקח זצלה"ה
בענין עשיית הארון והכלים קודם המשכן או אחרי

בגמרא דברכות [דף גה.], אמר רבי יהודה, בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לבצלאל, עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והיפך לו, ואמר עשה ארון וכלים ומשכן, אמר לו, רבינו משה, מנהגו של עולם וכו', שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא, עשה משכן ארון וכלים? אמר לו משה, בצל אל היית וכו'. וכתבו התוספות, והיכן אשכחן שצויה הקדוש ברוך הוא לעשות משכן תחלה, הרי בפרשת תרומה [שמות כ"ה י'] כתיב ארון תחלה? ויש לומר, בפרשת תשא [שמות ל"א ז'] כתיב "את אהל מועד ואת הארץ לעדת".

הנה כבר האריכו בכמה ספרים בהרבה תמיהות בגמרא. חדא, האיך היפך משה דבר ה' ועוד, מאי חזית לעשות עיקר מצווי שבפרשת כי תשא ולא מצווי שבפרשת תרומה, שנאמר לו באמת ארון וכלים ומשכן? ועוד כמה דקדוקים שבגמרא. ובפירושו רש"י בפרשת פקודי [שמות ל"ח כ"ב] מביא הלשון יותר תמוה, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים, אמר לו בצלאל למשה, מנהגו של עולם לעשות תחלה בית ואחר כך כלים, אמר לו, כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא אוכך עשה. מה פירושו, אם הפירוש "כך שמעתי" כמו שאתה אומר, אם כן הלשון כפול ומכופל, הרי ליה למימר "כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא", וכך עשה [הוא מיותר], ואם הפירוש "כך שמעתי" כאשר אמרתי לך, שכך הוא באמת בפרשת תרומה, אם כן יותר תמוה, מאי "בצל אל היית" וכך עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים, הרי הוא שמע מפי הקדוש ברוך הוא כלים ואחר כך משכן? גם יש ליישב דברי רש"י בפרשת כי תשא, בפסוק [שמות ל"א י"ח] "ויתן אל משה", שכתב, אין מוקדם ומאוחר בתורה, שהרי מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים. ונכתב הגה, צריך עיון טובא, דלמא באמת הכל כסדר, צווי הקדוש ברוך הוא למשה היה קודם החטא, וקודם רדתו מן ההר עשו את העגל, ומשה רבינו לא הגיד להם צווי מלאכת המשכן עד שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא ביום הכפורים, ולמחרתו מיד אמר להם צווי מלאכת המשכן? ומביא ראיה שכן הוא בזוהר, שבפרשת תרומה [שמות כ"ה ב'] נאמר, "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", אפילו מערב רב, שעדיין לא חטאו, אבל אחר החטא נאמר [שמות ל"א א'], "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", [בני ישראל] דוקא ולא הערב רב. נמצא נוכל לומר שהכל על הסדר נאמר בתורה, והניח הדבר בקושיא. גם ניישב, בפרשת תשא [שמות ל"א י"ג], "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו" וכו', וכתב רש"י, אף על פי שפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך השבת מפני אותה מלאכה. ולכאורה קשה, למה נכתבה פרשה זו כאן ולמה לא נכתבה בפרשת תרומה, דשם הוא העיקר צווי מעשה המשכן וכל הכלים באריכות, היה מהראוי שיאמר הקדוש ברוך הוא מיד למשה "ואתה" וכו', שלא ידחו השבת?

וכדי ליישב הכל, נקדים מדרש רבה בפרשת ויקהל, בפסוק [שמות ל"ז א'], "ויעש בצלאל את הארון", הוא הוא דכתיב [תהלים קי"ט ק"ל], "פתח דבריך יאיר". פליגי רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אומר האור נברא תחלה ואחר כך העולם, רבי נחמיה אומר העולם נברא תחלה ואחר כך האור, וכו'. עד "ממני ילמדו הצדיקים שיהיו פותחים תחלה באורה". אתה מוצא בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשה המשכן וכלים, אמר בצלאל, כמה אפתח תחלה?

פתח בארון שבו האורה. [במדרש ליתא אלו שני תיבות, רק במתנות כהונה שם פירש, "פתח בארון" שבו היתה מונחת התורה שנקראת אורה.] הנה הגם שמדרש זה מחולק עם הגמרא שהתחלנו, דהמדרש סובר שפתח בארון תחלה ובגמרא אמרו שפתח במשכן תחלה ואחר כך

הארון וכבר האריכו בזה המפרשים, מכל מקום התמצית היוצא מהמדרש דהמשכן הוא נגד העולם.

וכן הוא מבואר בכמה מדרשים באריכות, שכל מעשה המשכן הוא נגד מעשה ששת ימי בראשית, והארון הוא נגד האור.

ובזה פליגי רבי יהודה ורבי נחמיה, אי אור נברא תחלה או העולם, והאמת ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים", דאותו אור שנברא תחלה נגנו אחר כך לצדיקים לעולם הבא, שאין כדאי לעולם הזה להשתמש באורה, ואחר כך נבראו המאורות להשתמש בעולם הזה. וכבר האריכו בזה במדרשים ובמפרשים, ואיתא בזוהר הקדוש, שלזה האור הגנוז אין אדם זוכה בעולם הזה, לבד משה רבינו זכה בו, ומיד כשנולד נתמלא הבית אורה [סוטה י"ב.], ומזה זכה ל"קרן עור פניו" [שמות ל"ד כ"ט].

ובזה נבוא לביאור. דנחזי אנן, דבפרשת תרומה נאמר כל צווי מלאכת המשכן וכל הכלים למשה רבינו עליו השלום כלשון נוכח, "ועשית" ונתת", דמשמע שהוא בעצמו ובכבודו יעשה הכל. וכן מבואר במדרש הנעלם בפרשת תרומה, רבי שמעון אומר, בכל פרשתא דא אשכחנא דאתמסר עבדתא בידי דמשה, בר תרין, דבכולהו כתיב "ועשית" וכו'. הרי מבואר בהדיא שכל מעשה מלאכת המשכן עם כל הכלים היה מתחלה הצווי שיעשה משה בכבודו ובעצמו, ואחר כך נאמר לו [שמות ל"א ב'] "ראה קראתי בשם בצלאל" ואהליאב ושאר כל חכמי לב שיעשו אותו המה הכל.

ונראה פשוט הטעם, דאותה פרשה שבתרומה נאמר הצווי קודם חטא העגל כמבואר בזוהר הנזכר לעיל, ואם היה באמת הכל נעשה על ידי משה היה קדושתו קדושת עולם ולא היה נגנו כלל, ואף כשבאו לארץ ישראל היו משתמשין באותו משכן כל הקרבנות וכל העבודות, כדאיתא במסכת סוטה [דף ט' ט.], "לישרים נאווה תהלה" [תהלים ל"ג א'], זה משה ודוד שלא שלטו שונאים במעשי ידיהם, דאמר מר, כשנבנה המקדש נגנו המשכן וכל אשר בו. ובדאי לפי האמת שעשיית המשכן היה על ידי בצלאל ואהליאב רק הקמתו היה על ידי משה, גרם הקמתו שלא שלטו שונאים במעשי ידיו, ונגנו המשכן וכל אשר בו עד שיבנה המקדש לעתיד ואז יתגלה הכל, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר אם היה משה רבינו עושה הכל בכבודו ובעצמו שלא היה נגנו כלל, והיה קדושתו קדושת עולם. אך אחר שחטאו, והוכרח המשכן והמקדש להתמשכן עבורם, כדפי' רש"י בפסוק [שמות ל"ח כ"א] "אלה פקודי המשכן משכן", ואז היה מוכרח להעשות על ידי בצלאל ואהליאב ושאר חכמי לב, רק הקמתו היה על ידי משה, ומכאן זה נגנו המשכן וכל אשר בו, ובתי מקדשות נחרבו.

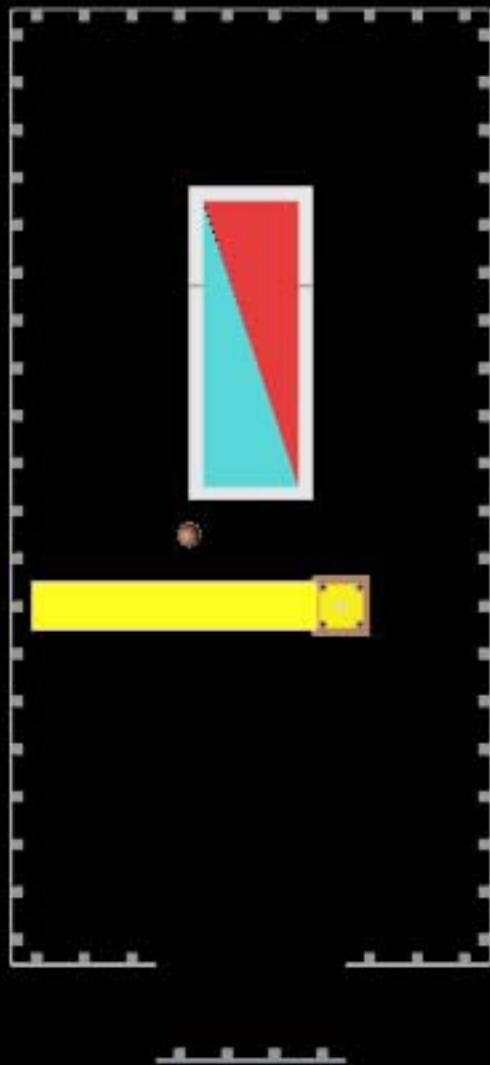
ובזה מיושב הכל מה שהקשיתי, למה לא נאמר פרשת [שמות ל"א י"ג] "ואתה דבר" וכו' "אך את שבתתי תשמרו" בפרשת תרומה להורות לו שאין מלאכת המשכן דוחה שבת? אני אומר באמת, אלו היה נעשה על ידי משה רבינו עליו השלום היה באמת דוחה מלאכת המשכן את השבת, דהטעם שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת נראה לעניית דעתו פשוט, משום דקדושת שבת הוא קדושת עולם וקדושת המשכן אינה אלא קדושת שעה, שעתיד לגנוז, אבל אם היה נעשה על ידי משה כמו שהיה הצווי בפרשת תרומה היה גם קדושת המשכן קדושת עולם, והיה באמת דוחה את השבת. אבל אחר החטא שנעשה המשכן על ידי בצלאל ואהליאב וכו', לכך נאמר לו "ואתה דבר" וכו', שלא תדחה מלאכת המשכן את השבת, שעתיד לגנוז הכל ואין כאן רק קדושת שעה, לכך אל יקל בעיניהם יום השבת, שהוא קדושת עולם. וגם הקושיא שנדפס בחומשים על דברי רש"י בפרשת תשא והניחו בקושיא ממילא מיושב, דודאי גם רש"י סבירא ליה דבפרשת תרומה ובפרשת תצוה נאמר הכל על סדר למשה קודם החטא כדברי הזוהר, אך הפרשה "ראה קראתי בשם בצלאל" וגו', זה היה אחר החטא כמו שכתבנו, ולמה נכתבה קודם החטא, אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה, ודוק.

ובזה נבא לביאור הגמרא שהתחלנו, וגם דברי רש"י שבפרשת פקודי. דבאמת אילו המשכן וכליו היו הכל נעשים על ידי משה כמו שהיה הצווי בפרשת תרומה, היה נעשה הכלים תחלה ואחר כך המשכן. שכבר הקדמנו שהמשכן הוא נגד העולם והארון הוא נגד האור שנברא תחלה, אף על פי שנגנו אותו האור, מכל מקום משה רבינו עליו השלום היה זוכה בו, ואם היה נעשה הכל על ידי משה רבינו עליו השלום בעצמו, היה נעשה הארון בסוד אותו האור שנברא קודם העולם, שהארון והשולחן צריכין להיות עשייתם זה אחר זה, כמו שאכתוב לקמן בסיעתא דשמיא, ולכן נאמר בפרשת תרומה עשיית הארון והכלים בתחלה ואחר כך עשיית המשכן, שכן היה ראוי להיות באמת על ידי משה רבינו עליו השלום בעצמו. אבל אחר כך כשנעשה על ידי בצלאל ואהליאב שהמה לא זכו לאותו אור הראשון שנגנו, ולא נעשה הארון רק בסוד אור הנברא אחר מעשה העולם, לכך נתהפך הסדר לעשות המשכן תחלה ואחר כך הארון והכלים. לכך בפרשת "ראה קראתי בשם בצלאל" נאמר לו תחלה עשיית המשכן ואחר כך הארון והכלים. ומשה רבינו עליו השלום לא הרגיש תחלה בסברא זו, שיהיה החילוק בסוד עשייתו, בין אם היה הוא עושה הכל ובין אם היה נעשה הכל על ידי בצלאל ואהליאב. אך היה סובר שלכך הקדים לו הקדוש ברוך הוא תחלה הכלים ואחר כך המשכן ופעם שנית הקדים לו המשכן ואחר כך הכלים לומר ששניהם שקולין כמו שמבואר בכמה דוכתיה, ואם כן

יכולים לעשות איזה מהן שירצו תחלה. זה היה סברת משה רבינו עליו השלום בתחלה.

ובזה מדוייק לשון הגמרא, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, שכך הוא הסדר כשיעשה על ידי בצלאל, הלך משה והפך את הסדר, דמשה היה סובר שהקדוש ברוך הוא אמר איזה מהן שירצה, דהרי מתחלה אמר לו ארון והכלים תחלה ובפעם שנית נאמר לו המשכן תחלה, ומשמע דשניהן שווה במעלה ואיזה מהן שירצו לעשות בתחלה הרשות בידם, ולכך אמר לו לבצלאל כמו ששמע בפעם הראשון. ובצלאל אמר לו, מנהג העולם אינו כן, דהרי המשכן הוא נגד העולם שנברא תחלה והארון הוא כנגד האור שנברא אחר כך וכו'.

ובזה דיבר רש"י בפרשת פקודי בדברי קדשו להבין הדברים בטוב טעם. אמר משה, כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא כאשר אמרתי לך, שבאמת כך שמע. ואז נתן משה רבינו עליו השלום אל לבו, הרי קושית בצלאל היא גדולה, והאיר ה' את עינו והבין האמת ואמר "בצל אל היית", וידעת כי בודאי כך צוה לי בפעם הראשון, שאז היה הצווי לעשות הכלים תחלה בסוד האור הראשון ואחר כך המשכן, אבל עתה שהמשכן והכלים נעשו על ידך ושאר חכמי לב הפך הסדר, לכך עשה המשכן תחלה ואחר כך הארון והכלים. דוק היטב ויונעם לך.

פרשת תרומה חומש

פרק כ"ה¹ וידבר ה' אל משה לאמר: ² דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: ³ וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, זהב וכסף ונחשת: ⁴ ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ⁵ וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: ⁶ שמן למאר, בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים: ⁷ אבני שהם ואבני מלאים, לאפד ולחשן: ⁸ ועשו לי מקדש, ושכנתי בתוכם: ⁹ ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו:

פרשת תרומה רש"י

² **ויקחו לי תרומה.** לי לשמי: **תרומה.** הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: **ידבנו לבו.** לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב: **תקחו את תרומתי.** אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים בענין כולם היוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם: ³ **זהב וכסף ונחשת וגו'.** כולם באו בנדבה איש איש מה שדרכו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד, ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר [שמות ל"ח] [וכסף פקודי העדה" וגו' "בקע לגלגלת" וגו', ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוה לכלי שרת: ⁴ ותכלת. צמר צבוע בדם חלזון, וצבעו ירוק [יבמות ד':]; מנחות מ"ד]. **וארגמן.** צמר צבוע ממיין צבע ששמו ארגמן: **ושש.** הוא פשתן: **ועזים.** נוצה של עזים, לכך תרגם אונקלוס "ומעזי", הבא מן העזים ולא עזים עצמן, שתרגום של עזים "עזיא": ⁵ **מאדמים.** צבועות היו אדם לאחר עבודתן: **תחשים.** [שבת כ"ח:]; מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גוונים היו לה, לכך תרגם "ססגונא", ששש ומתפאר בגוונים שלו: **ועצי שטים.** ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים: ⁶ **שמן למאר.** שמן זית זך להעלות נר תמיד: **בשמים לשמן המשחה.** שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא: **ולקטרת הסמים.** שהיו מקטירין בכל ערב ובקר כמו שמפורש בואתה תצוה, ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן: ⁷ **אבני שהם.** שתיים היוצרכו שם לצורך האפוד האמור בואתה תצוה: **מלאים.** על שם שעשוין להם בזהב מושב כמין גומא ונתנין האבן שם למלאות הגומא קיריין אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות: **לאפד ולחשן.** אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחשן, וחשן ואפוד מפורשים בואתה תצוה, והם מיני תכשיט: ⁸ **ועשו לי מקדש.** ועשו לשמי בית קדשה: ⁹ **ככל אשר אני מראה אותך.** כאן את תבנית המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, "ועשו לי מקדש...ככל אשר אני מראה אותך": **וכן תעשו.** [סנהדרין ט"ז:; שבועות ט"ו]. לדורות, אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבניתם אלו תעשו אותם [תוספתא שבת]. ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב "וכן תעשו" אלא "כן תעשו" והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

פרשת תרומה ש"ס

² **דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה.** רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן, ג' תרומות נאמרו בפרשה זאת, תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן. "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" זו תרומת אדנים, "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" זו תרומת שקלים, "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" זו תרומת המשכן. תרומת המשכן למשכן, מה שירצו יביאו, תרומת שקלים לקרבן, מה שירצו יביאו, כדי שיהא יד כולן שוה[*], תרומת אדנים לאדנים, "העשירי לא ירבה והדל לא ימעט". [ירושלמי שקלים פ"א ה"א]

⁵ **וערת תחשים.** א"ר אלעזר אמר רבי שמעון בן לקיש אומר היה רבי מאיר, תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא, וקרן אחת היתה לו במצחו, ולפי שעה נודמן לו למשה ועשה ממנו משכן ונגנו. [שבת כ"ח:]; ⁸ **ועשו לי מקדש.** אשכחן מקדש דאיברי משכן ומשכן דאיברי מקדש, בשלמא מקדש דאיברי משכן דכתיב [ויקרא כ"ו י"א] [ונתתי משכני בתוכם] [*], אלא משכן דאיברי מקדש מנלן, אילימא מדכתיב [במדבר י" כ"א] [ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם], ההוא בארון כתיב, אלא מהכא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", וכתיב "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן". [עירובין ב', שבועות ט"ז:]; **ועשו לי מקדש.** רבי טרפון אומר, אף הקב"ה לא השרה שכירתו על ישראל עד שעשו מלאכה, שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". [אבות דרבי נתן פרק י"א]

* עיין פירוש שירי קרבן, ירושלמי שם.
** עיין פירוש רש"י, עירובין ב'.

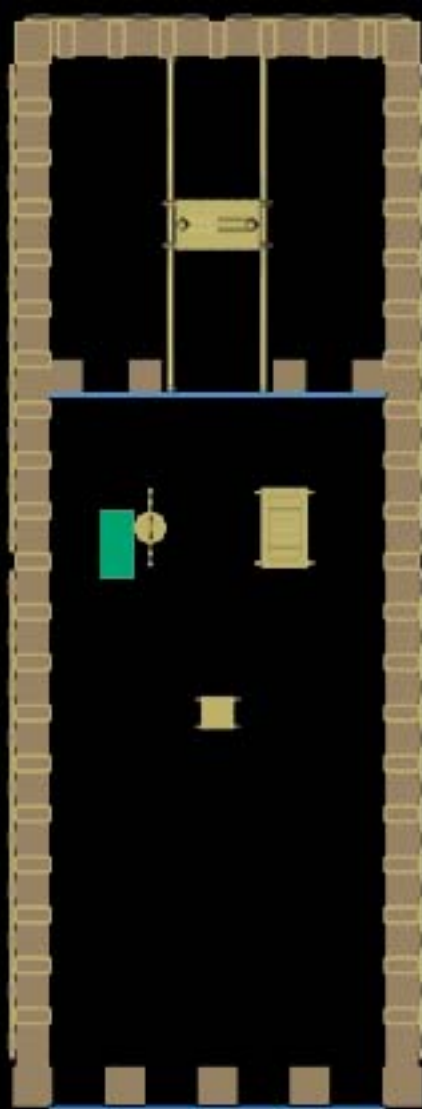
פרשת תרומה ברייאתא [דמלאכת המשכן]

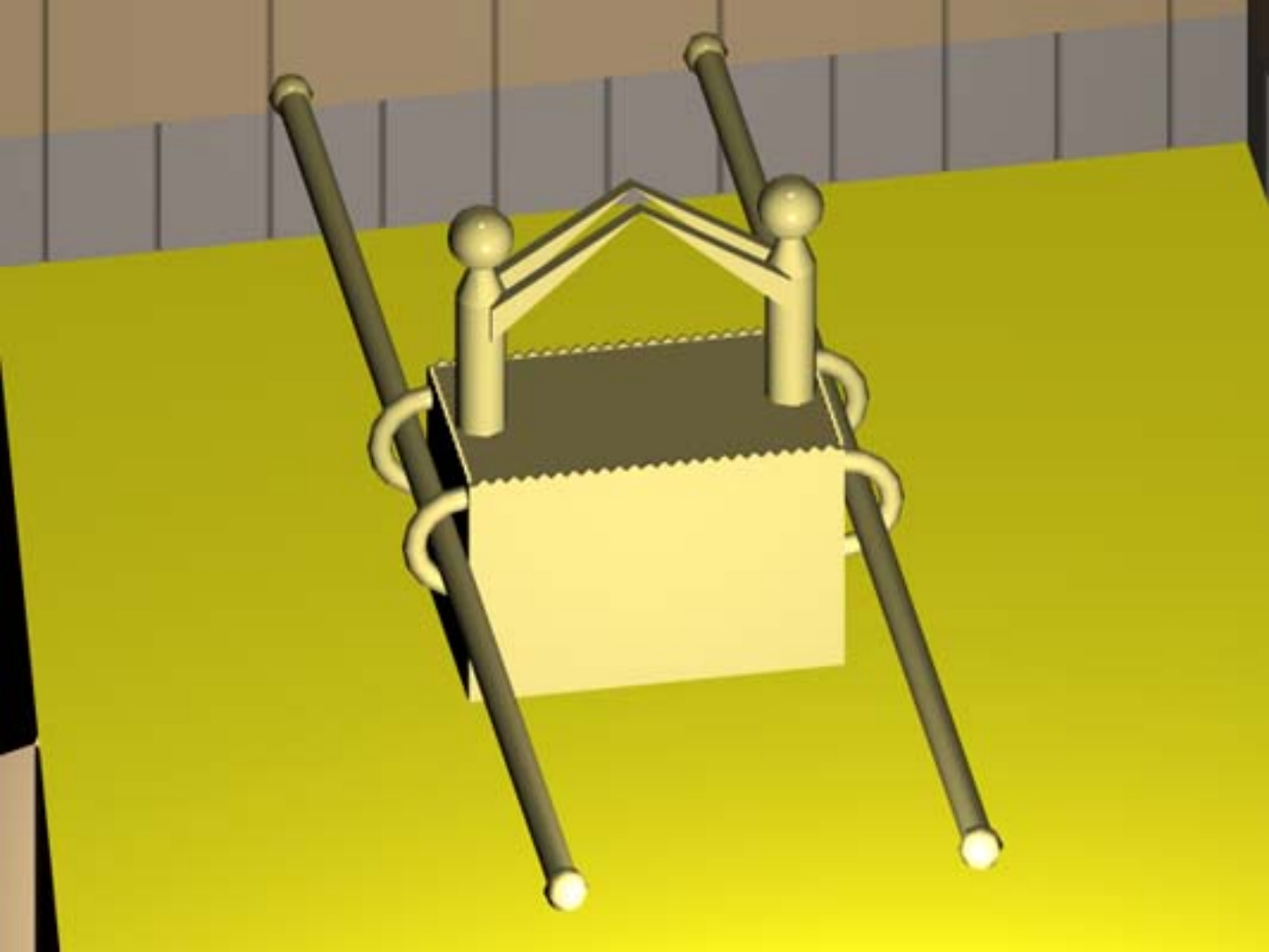
רבי אומר, עשר תרומות הן: תרומה גדולה ותרומת מעשר, חלה, ותרומת ביכורים, ותרומת איל נזיר, ותרומת לחמי תודה, ותרומת חזה ושוק הימין, ותרומת הארץ, ותרומת מדין, ותרומת שקלים, ותרומת המשכן. תרומה ותרומת מעשר, חלה, וביכורים, ותרומת איל נזיר, ותרומת לחמי תודה, ותרומת שלמים*]: לכהנים. ותרומת הארץ: לכהנים, וללויים, ולנתינים, ולמקדש, ולירושלים. תרומת מדין: לאלעזר הכהן. תרומת שקלים: לאדנים. תרומת המשכן: שממנה היו עושין גופו של משכן, ושמן המאור, וקטרת הסמים, ובגדי כהנים, ובגדי כהן גדול.

ברייאתא [דמסכת מדות]

היה רבי נחמיה אומר, אהל מועד שעשה משה במדבר כנגד מעשה בראשית: יריעות כנגד שמים וארץ, כיור וכנו כנגד מימי בראשית, מזבח העולה כנגד כל הבהמות, מזבח הקטרת כנגד כל הבשמים, מגורה כנגד החמה ולבנה, שבעה נרותיה כנגד שבעה כוכבים המשמשין את העולם, ואילו הן שצ"מ חנכ"ל....
¹⁶ "ויקחו לי תרומה", אחד עשר דבר נדבת המשכן, סימן לדבר [דברים א' ב'], "אחד עשר יום מחרב". כשבא משה להוכיח על מעשה העגל, אמר לו הקדוש ברוך הוא, "ודי זהב", כפרו באחד עשר דבר שהתנדבו למלאכת המשכן, לפיכך היו סובבין "את הר שעיר ימים רבים" [דברים ב' א'].

* חזה ושוק.

הארון חומש

¹⁰ ועשו ארון עצי שטים, אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: ¹¹ וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו, ועשית עליו זר זהב סביב: ¹² ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתי, ושתי טבעת על צלעו האחת ושתי טבעת על צלעו השנית: ¹³ ועשית בדי עצי שטים, וצפית אתם זהב: ¹⁴ והבאת את הבדים בטבעת על צלעת הארן, לשאת את הארן בהם: ¹⁵ בטבעת הארן יהיו הבדים, לא יסרו ממנו: ¹⁶ ונתת אל הארן את העדת אשר אתן אליך: ¹⁷ ועשית כפרת זהב טהור, אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה: ¹⁸ ועשית שנים כרבים זהב, מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: ¹⁹ ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה, מן הכפרת תעשו את הכרבים על שני קצותיו: ²⁰ והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו, אל הכפרת יהיו פני הכרבים: ²¹ ונתת את הכפרת על הארן מלמעלה, ואל הארן תתן את העדת אשר אתן אליך: ²² ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל:

הארון רש"י

¹⁰ **ועשו ארון**, כמין ארונות שעושים בלא רגלים עשויים כמין ארגז, יושב על שוליו: ¹¹ **מבית ומחוץ תצפנו**, [יומא ע"ב:] שלשה ארונות עשה בצלאל, ב' של זהב וא' של עץ, וד' כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ [שם, תנחומא, שמות רבה]: **זר זהב**, כמין תור מוקף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפרת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפרת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפרת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה: ¹² **ויצקת**, לשון התכה, כתרגומו: **פעמתי**, כתרגומו, זויתיה. וכוזיות העליונות סמוך לכפרת היו נתונים שתיים מכאן ושתיים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכים ביניהם, וכן מפורש במנחות בפרק שתי הלחם [מנחות צח.]: ושתי טבעת על צלעו האחת. הן הן הד' טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו, והוי"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו "שתי טבעות", ויש לך לישבה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: **צלעו**, צדו: ¹³ **בדי**, מוטות: ¹⁵ **לא יסרו ממנו**, [יומא שם] לעולם: ¹⁶ **ונתת אל הארן**, כמו בארון: **העדת**, התורה שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי אתכם מצות הכתובות בה: ¹⁷ **כפרת**, כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף: **אמתים וחצי ארכה**, כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונתה על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו שהיה עוביה טפח [סוכה ה']. ¹⁸ **כרבים**, דמות פרצוף תינוק להם: **מקשה תעשה**, שלא תעשה בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין למעלה, וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: **מקשה**, כמו [דניאל ה' ו'] "דא לדא נקשן": **קצות הכפרת**, ראשי הכפרת: ¹⁹ **ועשה כרוב אחד מקצה**, שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש "כרוב אחד מקצה מזה": **מן הכפרת**, עצמה תעשה את הכרובים, זהו פירושו של "מקשה תעשה אתם", שלא תעשה בפני עצמם ותחברם לכפרת: ²⁰ **פרשי כנפים**, שלא תעשה כנפיהם שוכבים אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם, שיהא טפחים בחלל שבין הכנפים לכפרת [כדאיאת בסוכה דף ה']: ²¹ **ואל הארן תתן את העדת**, לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר "ונתת אל הארן את העדת". ויש לאמר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן את הכפרת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר [שמות מ' כ'] "ויתן את העדת אל הארן" ואחר כך "ויתן את הכפרת על הארן מלמעלה": ²² **ונועדתי**, כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך: **ודברתי אתך מעל הכפרת**, ובמקום אחר הוא אומר [ויקרא א' א'] "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר", זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם [במדבר ז' פ"ט] "ובבא משה אל אהל מועד... וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת" וגו', משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: **[ונאת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל]**, הרי וי"ו זון* יתירה וטפלה, וכמהו הרבה במקרא, וכה תפתח, ואת אשר אדבר עמך שם, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא:

* עיין פירוש שפתי חכמים.

הארון ש"ס

10. **ועשו ארון.** אבא חנן אמר משום רבי אלעזר, כתוב אחד אומר [דברים י' א'] "ועשית לך ארון עץ", וכתוב אחד אומר "ועשו ארון עצי שטים", הא כיצד, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום[*], כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. [יומא

ג:]

ועשו ארון. רבי יוחנן רמי, כתיב [דברים י' א'] "ועשית לך ארון עץ", וכתיב "ועשו ארון עצי שטים", מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו. [יומא עב:]
אמתים וחצי ארכו. ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים, והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות כנגד ארכו של ארון, כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים, נשתיירו שם שלשה טפחים, צא מהן טפח חציו לכתל זה וחציו לכתל זה, נשתיירו שם שני טפחים שבהן ספר תורה מונח, שנאמר "אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם משה" [מלכים א' ח' ט'], מאי "אין בארון רק", מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ספר תורה שמונח בארון, פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו, כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים, נשתיירו שם שלשה טפחים, צא מהן טפח חציו לכתל זה וחציו לכתל זה, נשתיירו שם שני טפחים שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא דחוק, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר באמה בת חמשה טפחים, והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות באורכו של ארון, כמה לוחות אוכלות בארון שנים עשר טפחים, נשתייר שם חצי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה, פירנסת ארון לארכו צא ופרנס ארון לרחבו, כמה לוחות אוכלות בארון ששה טפחים, נשתייר שם טפח ומחצה, צא מהן חצי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה, נשתייר שם טפח שבו עמודין עומדין, שנאמר "אפריין עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון, עמודיו עשה כסף" וגו' [שיר השירים ג' ט'], וארגו ששיגרו בו פלשתים דורון לאלקי ישראל מונח מצדו, שנאמר "ואת כלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגו מצדו" וגו' [שמואל א' ו' ח'], ועליו ספר תורה מונח, שנאמר "לקח את ספר התורה הזה ושמתם אתו מצד ארון ברית ה'" [דברים ל"א כ"ן], מצד היה מונח ולא בתוכו, ומה אני מקיים "אין בארון רק" לרבות שברי לוחות שמונחים בארון. [בבא בתרא י"ד. וכעין זה בירושלמי שקלים פ"ו ה"א]

אמתים וחצי ארכו. דאמר רבי לוי ואיתימא רבי יוחנן, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון וכרובים אינו מן המדה, תניא נמי הכי, ארון שעשה משה יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח. [בבא בתרא צ"ט.] **אמתים וחצי ארכו.** תנו רבנן, כל הכלים שבמקדש ארכן לארכו של בית, חוץ מארון שארכו לרחבו של בית, וכך היה מונח וכך היה בדיו מונחין, מאי קאמר, הכי קאמר, כך היה מונח מדכך היו בדיו מונחים, ובדיו מנלן, דתניא "ויארכו הבדים" [מלכים א' ח' ח'], יכול לא היו נוגעין בפרוכת, תלמוד לומר "ויראו" [שם], אי "ויראו" יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין, תלמוד לומר "ולא יראו החוצה" [שם], הא כיצד, דוחקין ובלטין בפרוכת ודומין כמין שני דדי אשה, שנאמר "צרו המר דודי לי בין שדי ילין" [שיר השירים א' י"ג], ומנלן דבדיו לפותיא דארון הוי יתבי דילמא לארכו דארון הוו יתבי, אמר רבי יהודה, תרי גברי באמתא ופלגא לא מסתגי להו, ומנלן דבארבעה הוו דרו להו, דכתיב [במדבר י' כ"א] "ונסעו הקהתים" תרי, "נשא" תרי. [מנחות צ"ח.]

11. **מבית ומחוץ תצפנו.** אמר רחבה אמר רב יהודה, שלש ארונות עשה בצלאל, אמצעי של עץ תשעה, פנימי של זהב שמונה, חיצון של זהב עשרה ומשהו, והתניא אחד עשר ומשהו, לא קשיא, הא כמאן דאמר יש בעביו טפח הא כמאן דאמר אין בעביו טפח, ומאי משהו זיר. [יומא ע"ב:]

מבית ומחוץ תצפנו. ר"ח אמר, שלש תיבות עשאו, שתים של זהב ואחת של עץ, נתן של זהב בשל עץ ושל עץ בשל זהב וציפהו, דכתיב "וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ", מה תלמוד לומר "תצפנו", להביא שפתו העליונה. רבי שמעון בן לקיש אמר, תיבה אחת עשאו וציפהו, דכתיב "וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ", מה תלמוד לומר "תצפנו", אמר רבי פנחס להביא בין נסר לנסר. [ירושלמי שקלים פ"ו ה"א]

מבית ומחוץ תצפנו. אמר רבא, כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמיד חכם. [יומא ע"ב:]

ועשית עליו זר זהב סביב. אמר רבי יוחנן, שלשה זירים הן, של מזבח ושל ארון ושל שלחן, של מזבח זכה אהרן ונטלו, של שלחן זכה דוד ונטלו, של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבוא ויקח, שמה תאמר פחות הוא, תלמוד לומר [משלי ח' ט"ו] "בי מלכים ימלוכו". [יומא ע"ב:]

14. **לשאת את הארץ בהם.** נשא ארון את נושאי... ארון לעולם קיים. [סוטה ל"ה.]

15. **לא יסרו ממנו.** רבי יוסי ברבי חנינא רמי, כתיב "בטבעת הארץ יהיו הבדים, לא יסרו ממנו", וכתיב "והבאת את הבדים בטבעת", הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין[*], תניא נמי הכי, "בטבעת הארץ יהיו הבדים", יכול לא יהיו זזין ממקומן, תלמוד לומר "והבאת את הבדים בטבעת", אי "והבאת את הבדים" יכול יהיו נכנסין ויוצאין, תלמוד לומר "בטבעת הארץ יהיו הבדים", הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין. [יומא ע"ב.]

17. **ועשית כפרת.** כפרות טפח מנלן, דתני רבי חנינא, כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן, כפרות מדת ארכה ומדת רחבה נתנה, מדת קומתה לא נתנה, צא ולמד מפחות שבכלים, שנאמר [שמות כ"ה כ"ה] "ועשית לו מסגרת טפח סביב", מה להלן טפח אף כאן טפח. [סוכה ה'., וכעין זה בירושלמי שבת פ"א ה"א וסוכה פ"א ה"א]

כפרות זהב. תנא רבי יוסי ברבי חנינא, הדא מתניתא "ועשית כפרת זהב טהור", יבא

זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל. [ירושלמי שקלים פ"א ה"א]
18 **כרבים**, מאי כרוב, אמר רבי אבהו, כרביא, שכן בכבל קורין לינוקא רביא. [סוכה ה':, חגיגה י"ג:]

20 **והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה**. מה מצינו בבית עולמים כרובים בשליש הבית הן עומדין, משכן נמי כרובים בשליש הבית הן עומדין, משכן כמה הוי עשר אמות, דכתיב "עשר אמות ארך הקרש" [שמות כ"ו ט"ז], כמה הוי להו שיתין פושכי, תלתיה כמה הוי עשרים פושכי, דל עשרה דארוך וכפורת, פשו להו עשרה**]. [סוכה ה':]
ופניהם איש אל אחיו. כיצד הן עומדין, רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית, ולמאן דאמר פניהם איש אל אחיו הא כתיב [דברי הימים ב' ג' יג] "ופניהם לבית", לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, ולמאן דאמר פניהם לבית הא כתיב "ופניהם איש אל אחיו", דמצדדי אצדודי. דתניא אונקלוס הגר, כרובים מעשה עצצועים הם ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו. [בבא בתרא צ"ט].

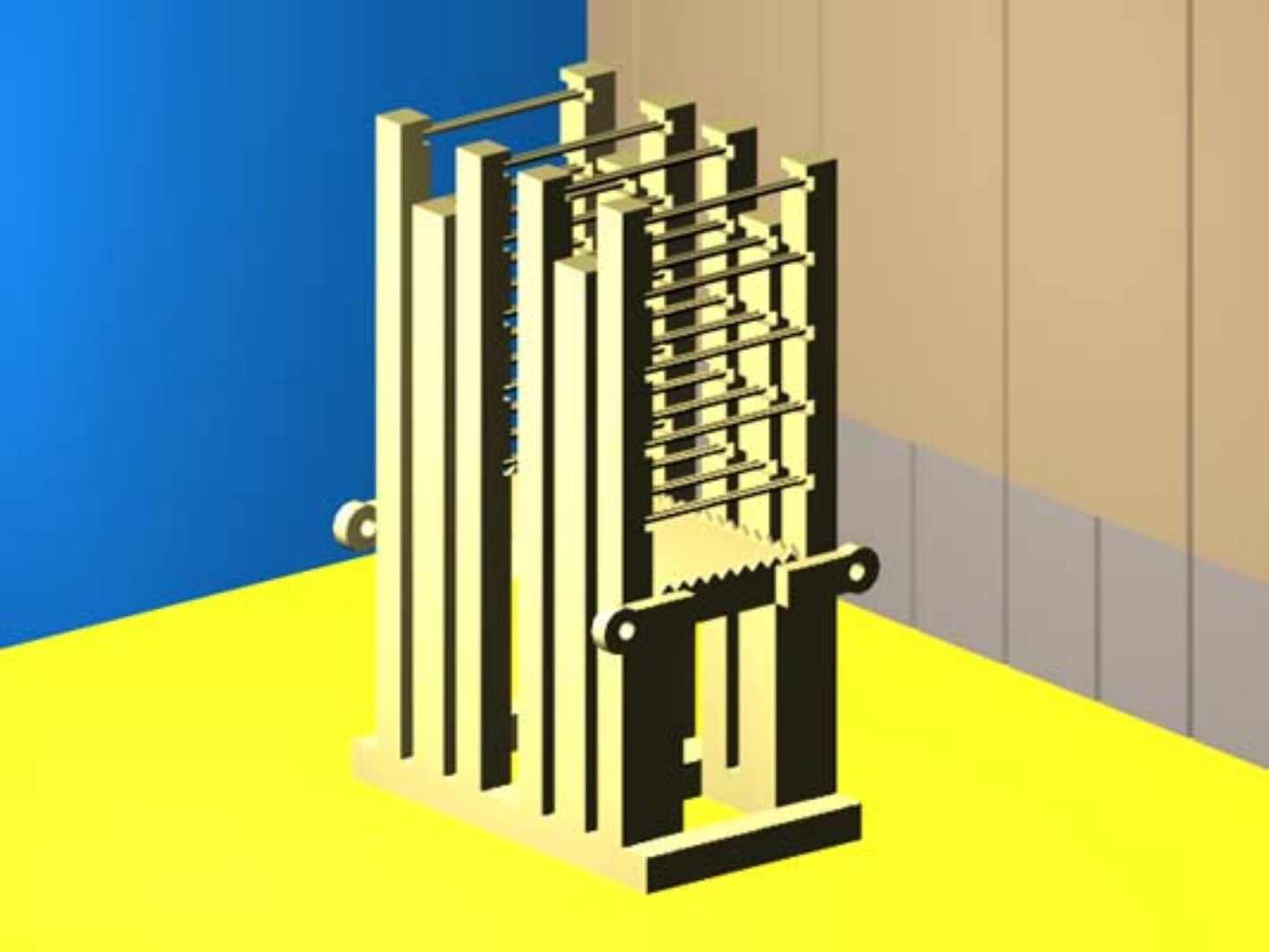
* נקראת העבודה על שם. [רש"י שם]
** בראשיהם היו עבים, והכניס ראשן אחד בדוחק בטבעת, ובאמצען היו דקין, הלכך לא היו נדחקין בטבעות, אלא מתפרקין והולכין לכאן ולכאן, אבל אינן נשמטין לצאת מהן, לפי שהן עבים בראשיהן. [רש"י שם]
*** נמצא מראשם של כרובים עד רגליהם עשרה טפחים. [רש"י שם]

הארון ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק ו']

1 ארון שעשה משה במדבר, ארכו שתי אמות ומחצה ורחבו אמה ומחצה וגבהו אמה ומחצה, שנאמר "ועשו ארון עצי שטים, אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו". רבי מאיר אומר, באמה בת ששה טפחים, הרי כאן חמשה עשר טפחים, צא מהן שנים עשר טפחים לרחבן של לוחות, וטפחיים מקום שהספר תורה מונח, וחצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לעוביו של ארון. ורחבו של ארון תשעה טפחים, צא מהן ששה טפחים לארכן של לוחות, ומקום הנחת ספר תורה טפחיים כדי שלא יהא נכנס ויוצא בדוחק, וחצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לעוביו של ארון. רבי יהודה אומר, באמה בת חמשה טפחים, הרי כאן שנים עשר טפחים ומחצה, וארבעה לוחות היו מונחים בו, שנים שלמים ושנים שבורים, והלוחות ארכן של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחבן ששה ועוביין שלשה, צא מהן שנים עשר טפחים לרחבן של לוחות, ואצבע מכאן ואצבע לעביו של ארון. ורחבו של ארון שבעה טפחים ומחצה, צא מהן ששה טפחים לארכן של לוחות, וטפח אחד מקום הנחת העמודים, ועליו מפרש בקבלה [שיר השירים ג' ט"], "אפריזן עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון, עמודיו עשה כסף", ואצבע מכאן ואצבע מכאן לעוביו של ארון. אבל ספר תורה לא היה נתון אלא מן הצד, שנאמר [דברים ל"א כ"ו], "ושמתם אתו מצד ארון ברית ה'". וכן כפלשתים הוא אומר [שמואל א' ו' ח'], "ואת כלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגו מצדו".
2 רבי יהודה בן לקיש אומר, שני ארונות היו, אחד שהיה יושב במחנה, ואחד שהיה יוצא עמהם במלחמה, והיו בו שברי לוחות, שנאמר [במדבר י' ל"ג], "וארון ברית ה' נסע", וזה שהיה עמהם במחנה היה בו ספר תורה, הדא הוא דכתיב [במדבר י"ד מ"ד], "וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה". וכן הוא אומר בשאול [שמואל א' י"ד י"ח], "ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלקים", וכן באוריה הוא אומר [שמואל ב' י"א י"א], "הארון וישראל ויהודה ישיבים בסכות". אבל ארון הברית לא יצא במלחמה אלא פעם אחת, שנאמר [שמואל א' ד' ד'], "וישלח העם שלה וישאו משם את ארון ברית ה' צבאות". רבי יהודה אומר, לא היה בארון אלא לוחות הברית בלבד, שנאמר [מלכים א' ח' ט"], "אין בארון רק שני לוחות האבנים".

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק ז']

1 כיצד עשה בצלאל את הארון, עשאו שלש תיבות, שתיים של זהב ואחת של עץ, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתיו העליונות בזהב, שנאמר, "וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו", ומה תלמוד לומר "תצפנו", מלמד שחופה שפתיו העליונות זהב.
2 כפורת של זהב נתונה עליו מלמעלה, שנאמר, "ונתת את הכפרת על הארון". וארבע טבעות זהב היו קבועות בו, שתיים בצפונה ושתיים בדרומו, שבהם היו נותנים את הברדים, ולא היו זזים משם לעולם, שנאמר, "בטבעת הארון יהיו הברדים, לא יסרו ממנו".
3 אף על פי שעשה שלמה תבנית כל הכלים, תבנית הארון לא עשה, שנאמר, [מלכים א' ח' ג'], "ויבאו כל זקני ישראל, וישאו הכהנים את הארון"....

השולחן חומש

²³ ועשית שלחן עצי שטים, אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: ²⁴ וצפית אתו זהב טהור, ועשית לו זר זהב סביב: ²⁵ ועשית לו מסגרת טפח סביב, ועשית זר זהב למסגרתו סביב: ²⁶ ועשית לו ארבע טבעות זהב, ונתת את הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: ²⁷ לעמת המסגרת תהיין הטבעת, לבתים לבדים לשאת את השלחן: ²⁸ ועשית את הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב, ונשא בם את השלחן: ²⁹ ועשית קערותיו וכפתיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יסך בהן, זהב טהור תעשה אתם: ³⁰ ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד:

השולחן רש"י

²³ **קמתו.** גובה רגליו עם עובי השלחן [פסחים ק"ט:]: ²⁴ **זר זהב.** סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה כמו שאומרים שלחן מלכים: ²⁵ **מסגרת.** כתר גומא גדנפא, ונחלקן חכמי ישראל בדבר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן כמו לבזבזין שבשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: **ועשית זר זהב למסגרתו.** הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה: ²⁷ **לעמת המסגרת תהיין הטבעת.** ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. לצורך בתים: לבדים. כתר גומא, אתרא לאריחיא: ²⁸ **ונשא בם.** לשון נפעל, יהיה נשא בם את השלחן: ²⁹ **ועשית קערותיו וכפתיו.** קערותיו, זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן וכתליו זקופים כנגד שפת השלחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו דפוס קרוי קערה: **וכפתיו.** הן בזיכין שנותנים בהם לבונה, ושתיים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר [ויקרא כ"ד ז'] "ונתת על המערכת לבנה זכה": **וקשותיו.** הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקיין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר שלשה על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: **ומנקיותיו.** תרגומו ומכילתיה. הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים חמשה פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו, ולשון מכילתיה סובלותיו כמו "נלאיתי הכיל" [ירמיהו ו' י"א]. אבל לשון מנקיות אינו יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים [מנחות צ"ג:], "קשותיו אלו סניפין שמקשיין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר, ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: **אשר יסך בהן.** אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר [במדבר ד' ז'] "ואת קשות הנסך", וזהו זה, ויוסף והנסך, לשון סכך וכסוי הם: ³⁰ **לחם פנים.** שיש לו פנים כמו שפירשתיו, ומנין הלחם וסדר מערכתיו מפורשים באמור אל הכהנים:

השולחן ש"ס

²³ **אמתים ארכו.** לחם הפנים ארכן עשרה טפחים ורחבן חמשה טפחים וקרנותיו שבע אצבעות...בן זומא אומר, "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד", לחם פנים שיהו לו פנים. השולחן ארכו עשרה [טפחים] ורחבו חמשה [טפחים], לחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה, נותן ארכו כנגד רחבו של שולחן וכופל טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן, נמצא ארכו ממלא את רחבו של שולחן, דברי רבי יהודה, רבי מאיר אומר, השולחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה, לחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה, נותן ארכו כנגד רחבו של שולחן כופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן, וטפחיים ריוח באמצע כדי שתהא הרוח מנשבת בהם, אבא שאול אומר, שם היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, אמרו לו, והלא כבר נאמר [ויקרא כ"ד ז'] "ונתת על המערכת לבנה זכה", אמר להם, הרי כבר נאמר [במדבר ב' כ"ז] "ועליו מטה מנשה". וארבעה סניפין של זהב היו שם, מפוצלין מראשיהן, שהיו סומכין בהם שנים לסדר זה ושנים לסדר זה, ועשרים ושמונה קנים כחצי קנה חלול, ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. לא סידור הקנים ולא נטילתם דוחה את השבת, אלא נכנס מערב שבת ושומטן ונותנין לארכו של שולחן.... אמר רבי יוחנן, לדברי האומר טפחיים ומחצה כופל נמצא שולחן מקדש חמשה עשר טפחים למעלה, לדברי האומר טפחיים כופל נמצא שולחן מקדש שנים עשר טפחים למעלה, והאיכה קנים, קנים שקועי משקע להו, מאי טעמא משום איעפוש לחם, סוף סוף קא מיעפש לחם, דמגבה ליה פורתא, והאיכא ההוא פורתא, כיון דלא הוה טפח לא חשיב ליה, והאיכא בזיכין, בגווייה דלחם הווי יתבי ולבהדי לחם הווי קיימי, והאיכה קרנות, קרנות לגווייה דלחם כייף להו ולחם עלייהו נח ליה,

והאיכא מסגרתו, כמאן דאמר מסגרתו למטה היתה, ולמאן דאמר מסגרתו למעלה היתה פרקודי הוה מפרקדא ולחם בגויה דשולחן הוה יתיב, כדתניא רבי יוסי אומר, לא היה שם סניפין אלא מסגרתו של שולחן מעמדת את הלחם, אמרו לו מסגרתו למטה היתה. [מנחות צ"ו]. דתניא ארבעה סניפין של זהב היו שם, מפוצלין מראשיהן כמין דקרנין היו, שומכין בהן את הלחם. [מנחות צ"ה].

²⁹ **ועשיית קערותיו וכפתו וקשותיו ומנקיתיו.** ארבע סניפין של זהב היו שם...מנא הני מילי, אמר רב קטינא, אמר קרא "ועשיית קערותיו וכפתו וקשותיו ומנקיתיו", קערותיו אלו דפוסין, כפותיו אלו בזיכין, קשותיו אלו סניפין, ומנקיותיו אלו קנים, "אשר יסך בהן", שמשככין בהן את הלחם. [מנחות צ"ז].

³⁰ **ונתת על השלחן לחם פנים.** איתמר, לחם הפנים כיצד עושין אותו, רבי חנינא אמר כמין תיבה פרוצה [U*], רבי יוחנן אמר כמין ספינה רוקדת [V**]. בשלמא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה היינו דהוו יתיב בזיכין, אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת היכי הוה יתיב בזיכין, מקום עביד להו. בשלמא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה היינו דהוו יתיב קנים, אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת קנים היכי הוה יתיב, מורשא[**] עביד להו. בשלמא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה היינו דסמכי ליה סניפין ללחם, אלא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת היכי סמכי ליה סניפין ללחם, דעגיל להו מיעגל. בשלמא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת היינו דבעינן סניפין, אלא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה סניפין למה לי, אנב יוקרא דלחם תלה. בשלמא למאן דאמר כמין ספינה רוקדת סניפין על גבי שולחן מונחין, אלא למאן דאמר כמין תיבה פרוצה סניפין היכא מנח להו, אארעא מנח להו, אין דאמר רבי אבא בר ממל, לדברי האומר כמין ספינה רוקדת סניפין על גבי שולחן מונחין, לדברי האומר כמין תיבה פרוצה סניפין על גבי קרקע מונחין. כמאן אזלא הא דאמר רבי יהודה, הלחם מעמיד את הסניפין והסניפין מעמידין את הלחם, כמאן דאמר כמין ספינה רוקדת. [מנחות צד]. לפני תמיד. כיצד מעבירין על טהרת עזרה, מטבילין את הכלים שהיו במקדש ואומרים להם הוזהרו שלא תגעו בשולחן[***]. [חגיגה כ"ו]. לפני תמיד. וארבעה כהנים נכנסין, שנים בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכין, וארבעה מקדימין לפניהם, שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכין, המכניסים עומדים בצפון ופניהם לדרום, והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון, אלו מושכין ואלו מניחין, וטפחו של זה בצד טפחו של זה, שנאמר "לפני תמיד", רבי יוסי אומר, אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין, אף היא היתה תמיד. [מנחות צ"ט].

* שניטל כסויה, ושתי דפנותיה זו כנגד זו, כך הלחם היו לו שתי דפנות ושוליים רחבים. [רש"י שם]

** ואין לה שוליים, אלא מלמעלה רחבה ומלמטה כלה והולכת עד כאצבע. [רש"י שם]

*** מורשא עביד להו, אצל הראש מכאן ומכאן, ומדביק מעט בצק לקבל את הקנים.

[רש"י שם]

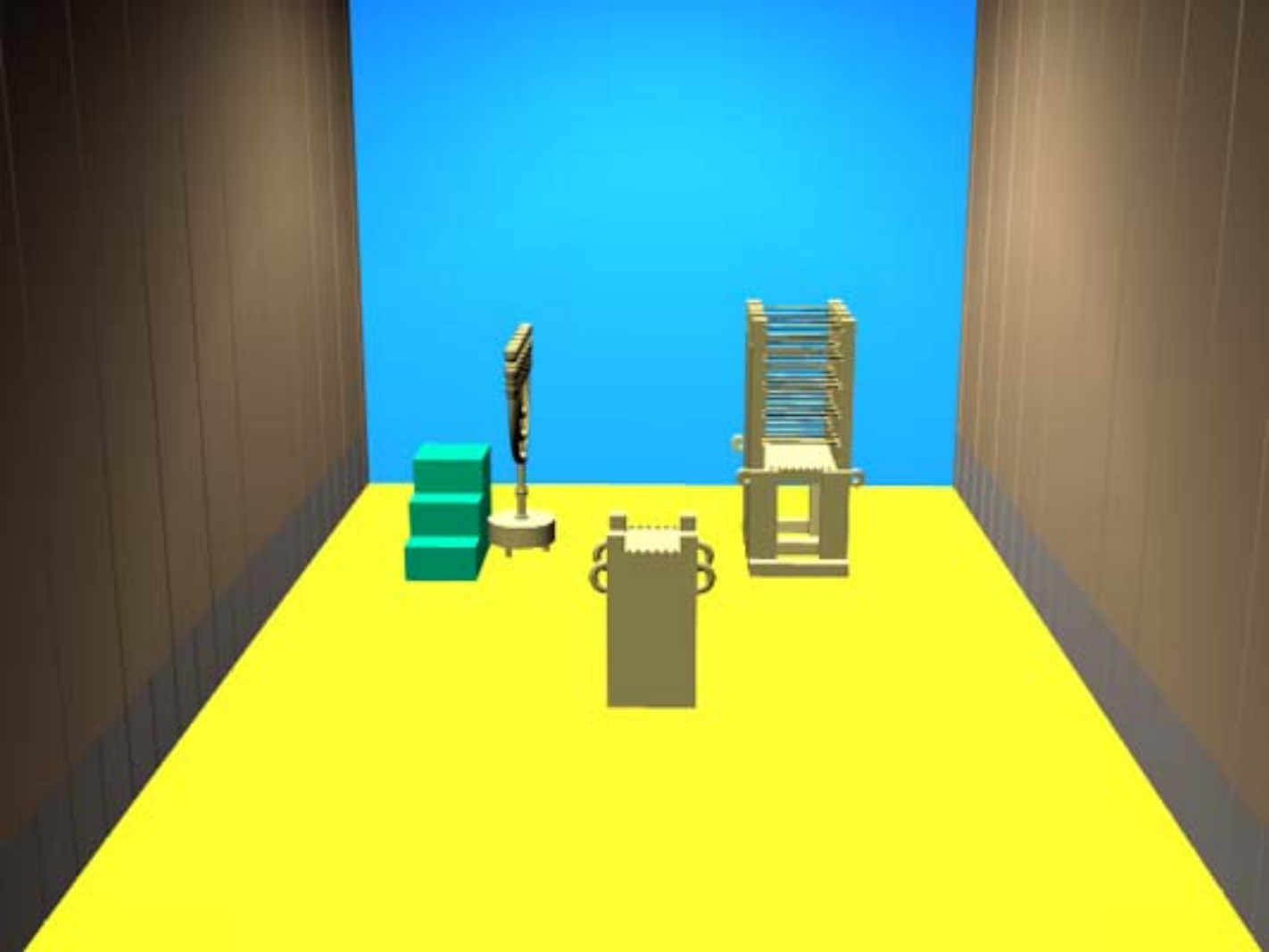
**** שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל, שאי אפשר לסלקו ממקומו, דכתיב ביה "לחם פנים לפני תמיד". [רש"י שם]

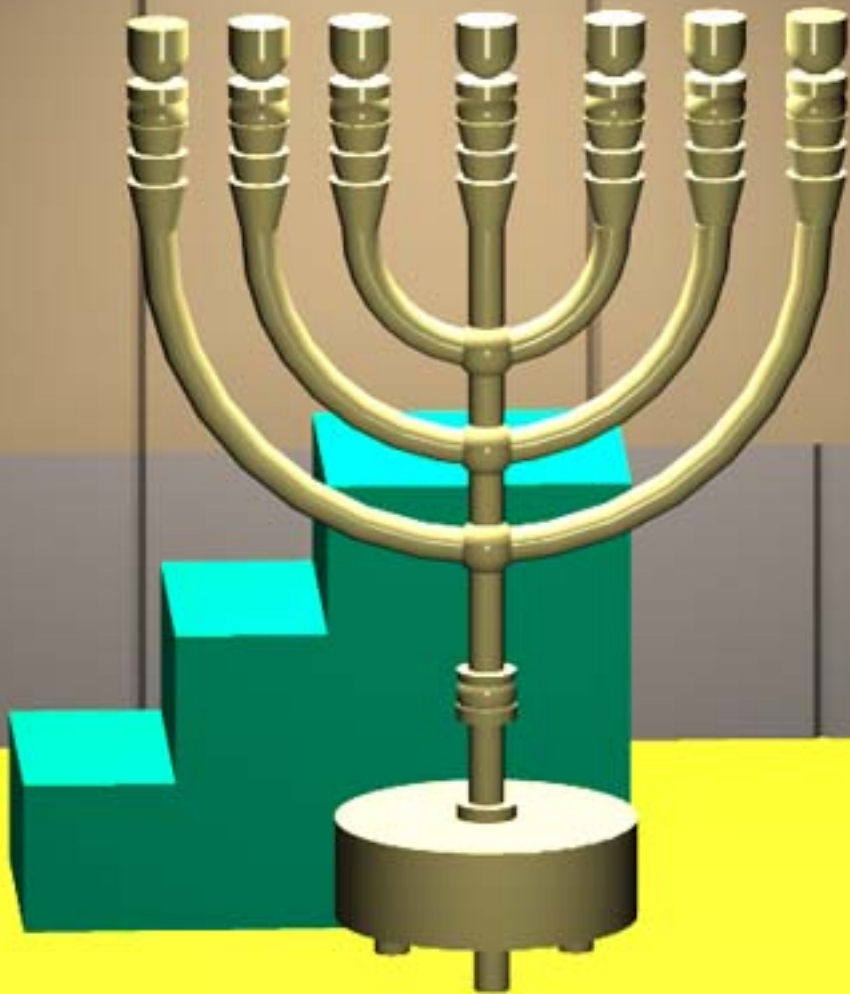
השולחן

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק ח']

¹ שלחן שעשה משה במדבר, ארכו שתי אמות ורחבו אמה וקומתו אמה ומחצה, שנאמר, "ועשיית שלחן עצי שטים, אמתים ארכו ואמה רחבו וחצי קמתו". רבי יהודה אומר, באמה של חמשה טפחים, מכאן אמרו, שלחן ארכו עשרה ורחבו חמשה, ולחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה, נותן ארכו של לחם הפנים כנגד רחבו של שלחן, קופל טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן, נמצא ארכו ממלא רחבו של שלחן. רבי מאיר אומר, ארכו של שלחן שנים עשר טפחים ורחבו ששה טפחים, ולחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה, נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן, קופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן, וטפחיים רוח באמצע, כדי שתהא הרוח מנשבת בהם. אבא שאול אומר, שם היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים, אמרו לו, והלא כבר נאמר [ויקרא כ"ד ז'] "ונתת על המערכת לבנה זכה", אמר להם, והלא כבר נאמר [במדבר ב' כ'], "ועליו מטה מנשה".

² אף על פי שעשה שלמה עשרה שלחנות, וכולן היו כשרין לעבודה, שנאמר [דברי הימים ב' ד' ח'], "ויעש שלחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל"... חמשה מימין שלחן של משה וחמשה משמאל שלחן של משה, אף על פי כן לא היה מסדר אלא בשל משה בלבד, שנאמר [מלכים א' ז' מ"ח], "ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים". רבי יוסי ברבי יהודה אומר, על כולן היה מסדר, שנאמר [דברי הימים ב' ד' י"ט], "ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים".

המנורה חומש

³¹ ועשית מנרת זהב טהור, מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: ³² וששה קנים יצאים מצדיה, שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: ³³ שלשה גבעים משקדים בקנה האחד ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד ופרח, כן לששת הקנים היצאים מן המנרה: ³⁴ ובמנרה ארבעה גבעים, משקדים כפתריה ופרחיה: ³⁵ וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה, לששת הקנים היצאים מן המנרה: ³⁶ כפתריהם וקנתם ממנה יהיו, כלה מקשה אחת זהב טהור: ³⁷ ועשית את נרתיה שבעה, והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה: ³⁸ ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: ³⁹ ככר זהב טהור יעשה אתה, את כל הכלים האלה: ⁴⁰ וראה ועשה, בתבניתם אשר אתה מראה בהר:

המנורה רש"י

³¹ **מקשה תיעשה המנורה.** שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים ואחר כך ידביקים כדרך הצורפין, אלא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך: **מקשה.** תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, כמו [דניאל ה' ו'] "ידא לדא נקשין": **תיעשה המנורה.** [תנחומא] מאליה. לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה: **ירכה.** הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה הרגלים יוצאין הימנה ולמטה: **וקנה.** הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך וקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין בוך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: **גביעיה.** הן כמין כוסות שעושים מזכוכית ארוכים וקצרים, ואלו עשוין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי: **כפתריה.** כמין תפוחים עגולין סביב בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושים למנורות שלפני השרים, ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: **ופרחיה.** ציורין עשוין בה כמין פרחים: **מננה יהיו.** הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לבדם וידביקים: ³² **יצאים מצדיה.** לכאן ולכאן באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיתן שווה לגובהן של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים: ³³ **משקדים.** כתרגומו מצוירים היו, כדרך שעושים לכלי כסף וזהב: **ושלשה גבעים.** בולטין מכל קנה וקנה: **כפתר ופרח.** היה לכל קנה וקנה: ³⁴ **ובמנרה ארבעה גבעים.** בגופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד בולט בה למטה מן הקנים והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: **משקדים כפתריה ופרחיה.** [יומא נב.] זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע, אין ידוע אם "גביעים משקדים" או "משקדים כפתריה ופרחיה": ³⁵ **וכפתר תחת שני הקנים.** מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן [מנחות כ"ח:], גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר [במדבר ח' ד'] "עד ירכה עד פרחיה", וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר "משקדים כפתריה ופרחיה", למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלשה כפתורים שהקנים נמשכין מתוכם, שנאמר "וכפתר תחת שני הקנים" וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם שלשה טפחים שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים שלשה לכל אחד ואחד וארבעה בגופה של מנורה, הרי כ"ב. ואחד עשר כפתורים, ששה בששת הקנים, ושלשה בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר "משקדים כפתריה", ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אצל הירך, והאחד בשלשה טפחים העליונים עם השלשה גביעים. ותשעה פרחים היו לה, ששה לששת הקנים שנאמר "בקנה האחד כפתר ופרח", ושלשה למנורה שנאמר "משקדים כפתריה ופרחיה" ומיעוט פרחים שנים ואחד האמור בפרשת בהעלתך [במדבר ח' ד'] "עד ירכה עד פרחיה". ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצאם כמנינם איש איש מקומו: ³⁷ **את נרתיה.** כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: **והאיר על עבר פניה.** עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מסובים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה: ³⁸ **ומלקחיה.** הם הצבתיים העשוין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמושק בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים, וצביתהא שתרגם אונקלוס לשון צבת: **ומחתתיה.** הם כמין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה כמו [ישעיהו ל' י"ד] "לחתות אש מיקוד": ³⁹ **ככר זהב טהור.** שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל, והם מאה זהובים, עשרים וחמשה סלעים, והסלע ארבעה זהובים: ⁴⁰ **וראה**

ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנחקה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש: **אשר אתה מראה.** כתרוממו, די את מתחזי בטורא, אלו היה נקוד מראה בפת"ח היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמ"ץ פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך:

המנורה ש"ס

³¹ **ועשית מנרת זהב טהור.** שבעה קני מנורה מעכבין זה את זה, שבעה נרותיה מעכבין זה את זה...מאי טעמא, הויה כתיב בהו[?]. תנו רבנן, מנורה היתה באה מן העשת[? *] ומן הזהב, עשאה מן הגרוטאות[? *] פסולה משאר מיני מתכות כשרה, מאי שנא מן הגרוטאות פסולה דכתיב מקשה והויה, שאר מיני מתכות נמי זהב והויה, אמר קרא תיעשה לרבות שאר מיני מתכות, ואימא לרבות גרוטאות, לא סלקא דעתך דאמקשה כתיבה הויה, תיעשה נמי אמקשה כתיב, מקשה מקשה לעכב, זהב זהב נמי לעכב, האי מאי אי אמרת בשלמא מן הגרוטאות פסולה משאר מיני מתכות כשרה היינו זהב זהב מקשה לדרשא[? *], אלא אי אמרת מן הגרוטאות כשרה משאר מיני מתכות פסולה אזהב זהב מקשה מאי דרשת ביה. מאי דרשא, דתניא, "ככר זהב טהור יעשה אתה, את כל הכלים האלה", באה זהב באה ככר אינה באה זהב אינה באה ככר, "גביעיה כפתריה ופרחיה", באה זהב באה גביעים כפתורים ופרחים אינה באה זהב אינה באה גביעים כפתורים ופרחים, ואימא נמי באה זהב באה קנים אינה באה זהב אינה באה קנים, ההוא פמוט[? *] מיקרי. "וזה מעשה המנרה מקשה זהב" [במדבר ח' ד'], באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה, מקשה דסיפא[? *] למאי אתא למעוטי חצוצרות, דתניא, חצוצרות היו באים מן העשת מן הכסף, עשאה מן הגרוטאות כשרים משאר מיני מתכות פסולים, ומאי שנא משאר מיני מתכות פסולים דכתיב כסף והויה[? *], מן הגרוטאות נמי מקשה והויה, מיעט רחמנא גבי מנורה "מקשה היא", היא ולא חצוצרות....

תני רב פפא בריה דרב חנין קמיה דרב יוסף ואמרי לה רב פפא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף, מנורה היתה באה מן העשת מן הזהב, עשאה של כסף כשרה, של בעץ ושל אבר ושל גיסטרוון רבי פוסל ורבי יוסי בריה יהודה מכשיר, של עץ ושל עצם ושל זכוכית דברי הכל פסולה, אמר ליה מאי דעתך, אמר ליה בין מר ובין מר כללי ופרטי דרשי, מיהו מר סבר מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת ומר סבר מה הפרט מפורש דבר חשוב אף כל דבר חשוב. אמר ליה סמי דידך מקמי דידי, דתניא, כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל ורבי יוסי בריה יהודה מכשיר, במאי קא מיפלגי, רבי דריש כללי ופרטי ורבי יוסי בריה יהודה דריש ריבוי ומיעוטי, רבי דריש כללי ופרטי, "ועשית מנרת" כלל-"זהב טהור" פרט-"מקשה תיעשה המנורה" חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת, רבי יוסי בריה יהודה דריש ריבוי ומיעוטי, "ועשית מנרת" ריבה-"זהב טהור" מיעט-"מקשה תיעשה המנורה" חזר וריבה, ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל, ומאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט של חרס. אדרבא סמי דידך מקמי דידי, לא סלקא דעתך, דתניא, אין לו זהב מביא אף של כסף של נחשת של ברזל ושל בדיל ושל עופרת רבי יוסי בריה יהודה מכשיר אף בשל עץ....

אמר שמואל משמיה דסבא, גובהה של מנורה שמנה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה טפחים, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע וכפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילך ואחד אילך ונמשכין ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח אחד אילך ואחד אילך ונמשכין ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתירו שם שלשה טפחים שבהן שלשה גביעין וכפתור ופרח. וגביעין למה הן דומין, כמין כוסות אלכסנדריים, כפתורים למה הן דומין, כמין תפוחי הכרתיים, פרחים למה הן דומין, כמין פרחי העמודין. ונמצאו גביעין עשרים ושנים, כפתורים אחד עשר, פרחים תשעה, גביעים מעכבין זה את זה, כפתורים מעכבין זה את זה, פרחים מעכבין זה את זה, גביעים כפתורים ופרחים מעכבין זה את זה, בשלמא גביעים עשרים ושנים דכתיב "ובמנרה ארבעה גביעים" וגו' וכתיב "שלשה גביעים משקדים בקנה האחד כפתור ופרח" וגו', ארבעה דידה ותמני טרי דקנים הא עשרין ותרתין, כפתורין נמי אחד עשר כפתוריה, תרי דידה וששה דקנים וכפתור וכפתור, הא חד טר, אלא פרחים תשעה מנלן, פרחים תרי דידה וששה דקנים תמניא הוו, אמר רב שלמן, כתיב [במדבר ח' ד'] "עד ירכה עד פרחה מקשה היא" [? *].

אכן היתה לפני המנורה, ובה שלש מעלות שעליה הכהן עומד ומטיב את הנרות. [מנחות כ"ח]. **מקשה תיעשה המנורה.** אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמר רב ששת, נר שבמקדש של פרוקים הוה, קסבר כי כתיב ככר ומקשה אמנורה, ונרותיה אכתיבע כיון דמיבעיא הטבה אי לאו דפרקים הוי לא הוה מתייבא ליה. [מנחות פ"ח:]

³⁹ **ככר זהב טהור יעשה אתה.** דתניא, מנורה ונרותיה באות מן הככר ואין מלקחיה ומחתותיה מן הככר, רבי נחמיה אומר מנורה היתה באה מן הככר ולא נרותיה ומלקחיה ומחתותיה באות מן הככר, במאי קא מיפלגי בהאי קרא, דתניא, "ככר זהב טהור יעשה אתה", למדנו למנורה שבאה מן הככר, מנין לרבות נרותיה, תלמוד לומר "את כל הכלים האלה", יכול שאני מרבה אף מלקחיה ומחתותיה, תלמוד לומר "אתה", דברי רבי נחמיה, קשיא דרבי נחמיה אדרבי נחמיה, תני תנאי ואליבא דרבי נחמיה, רבי יהושע בן קרחה אומר, מנורה באה מן הככר ואין מלקחיה ומחתותיה ונרותיה באות מן הככר, ואלא מה אני מקיים "את כל הכלים האלה", שיהו כולם של זהב, זהב בהדיא כתיב בו, "ועשית את נרותיה שבעה, והעלה

את נרתיה והאיר על עבר פניה, ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור", לא נצרכא אלא לפי נרות, סלקא דעתך אמינא הואיל ופי נרות אשחורי משחר התורה חסה על ממונן של ישראל, וליעבד זהב כל דהו[ן]*** ***, קא משמע לן. [מנחות פ"ח:]:

⁴⁰ וראה ועשה, כתבניתם אשר אתה מראה בהר. תניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים וראה משה ועשה כמותם, שנאמר "וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר", אלא מעתה "והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר" הכי נמי, הכא כתיב "כמשפטו" התם כתיב "כתבניתם". אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, גבריאל חגור כמין פסיקא היה והראה לו למשה מעשה מנורה, דכתיב "וזה מעשה המנרה". תנא דבי רבי ישמאל, שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבעו, ואלו הן מנורה וראש חדש ושרצים, מנורה דכתיב "וזה מעשה המנרה", ראש חודש דכתיב "החדש הזה לכם ראש חדשים", שרצים דכתיב "וזה לכם הטמא", ויש אומרים אף הלכות שחיטה שנאמר "וזה אשר תעשה על המזבח". [מנחות כ"ט].

* כפתריהם וקנתם ממנה יהיו". [רש"י שם]
** עשייתה חתיכה שלמה ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה. [רש"י שם]
*** זהב שבור. [רש"י שם]
**** דאיצטרין זהב זהב דויקחו לי תרומה ומקשה דבהעלתך לדרשה אחריתי. [רש"י שם]
***** מנורה קטנה. [רש"י שם]
***** "עד ירכה עד פרוח מקשה היא". [רש"י שם]
***** "שתי חצוצרת כסף מקשה תעשה אתם והיו לך" וגו'. [רש"י שם] h הסר. [רש"י שם]
***** ריבה לך הכתוב חד פרוח. [רש"י שם]
***** ולא זהב טהור. [רש"י שם]

המנורה

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק ט']

¹ מנורה שעשה משה במדבר היתה באה משל זהב, וטעונה מקשה, וטעונה גביעים כפתורים ופרחים, שנאמר, "ועשית מנרת זהב טהור, מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו". שומע אני יעשה אברים אברים וידביקם לה, תלמוד לומר "ממנה יהיו". מנין לרבות נרותיה, תלמוד לומר "תיעשה". יכול שאני מרבה גביעים כפתורים ופרחים, תלמוד לומר "אתה". ומה ראית לרבות נרותיה ולהוציא גביעים כפתורים ופרחים, אחר שריבה הכתוב ומיעט, מרבה אני את נרותיה שנעשים עמה, ומוציא אני גביעיה כפתוריה ופרחיה שאין נעשים עמה. מנין לרבות מלקחיה ומחתותיה, תלמוד לומר "תיעשה". יכול שאני מרבה את הצבתיים ואת המלקטאות, תלמוד לומר "אתה". ומה ראית לרבות מלקחיה ומחתותיה ולהוציא את הצבתיים ואת המלקטאות, אחר שריבה הכתוב ומיעט, מרבה אני מלקחיה ומחתותיה שמשמשים עמה, ומוציא אני את הצבתיים ואת המלקטאות שאינן משמשים עמה. ² כשהיא באה של זהב טעונה מקשה, כשאינה באה של זהב אינה טעונה מקשה. כשהיא באה של זהב טעונה גביעים כפתורים ופרחים, כשאינה באה של זהב אינה טעונה ככר. ככר רבי יהושע בן קרחה אומר, "אתה" מככר ואין נרותיה ומלקחיה ומחתותיה מככר, שנאמר, "ככר זהב טהור יעשה אתה", ומה אני מקיים "את כל הכלים האלה", שיהיו כליה זהב טהור. אבל חצוצרות שעשה משה במדבר לא היו באות אלא משל כסף, שנאמר [במדבר י' ב'], "עשה לך שתי חצוצרת כסף".

ברייתא

[דמלאכת המשכן, פרק י']

¹ כיצד עשה בצלאל את המנורה, עשאה כמין עשת או כמין קורה, ועשה מיריכה ולמטה גביעים כפתורים ופרחים, ומשך הימנה שני קנים אחד אילך ואחד אילך, ומשך הימנה שני קנים אחרים אחד אילך ואחד אילך, ומשך הימנה עוד שני קנים אילך ואילך, שנאמר, "וששה קנים יצאים מצדיה" וגו', אבל לא למדנו לגביעים אם הם משוקדים או כפתוריה ופרחיה, שנאמר, "ובמנרה ארבעה גבעים, משקדים כפתוריה ופרחיה".
² איסי בן יהודה אומר, חמשה דברים בתורה אין להם הכרעה, אלו הן: שאת, ארור, מחר, משוקדים, וקם. [בראשית ד' ז'] "הלא אם תיטיב שאת" או "שאת ואם לא תיטיב". [בראשית מ"ט ז'] "ארור אפס כי אז" או "כי באפס הרגו איש וברצונם עקרו שור ארור". [שמות י"ז ט'] "מחר אנכי נצב" או "וצא הלחם בעמלק מחר". [שמות כ"ה ל"ד] "משקדים כפתוריה ופרחיה" או "ארבעה גבעים משקדים". [דברים ל"א ט"ז] "וקם העם הזה" או "הנך שכב עם אבתיך וקם". אלו חמשה דברים בתורה שאין להם הכרעה.
³ איסי בן עקיבא אומר, מעשה והיתה[*] יתירה[*] דינר של זהב, והכניסוה לכור שמונים פעמים.

⁴ גופה של מנורה שמנה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה טפחים, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע כפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנה אחד אילך ואחד אילך, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנה אחד אילך ואחד אילך, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנה אחד אילך ואחד אילך, נשתתירו שם שלשה טפחים שבהם גביעיה כפתוריה ופרחיה, שנאמר, "שלשה גבעים משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח" וגו'. נמצא גביעים עשרים ושנים, וכפתורים אחד עשר, ופרחים תשעה. גביעים למה הן

דומים, לכנסות אלכסנדריה, כפתורים למה הן דומים, לתפוחי הברתיים, פרחים למה הן דומים, לפרחי העמודים.

5 נמצאת אתה למד שיש קשוי ושבח כנגד כל הכלים כולן. ומנין שהראה המקום למשה כלים עשויין ומנורה עשויה, שנאמר, "וראה ועשה, בתבניתם".

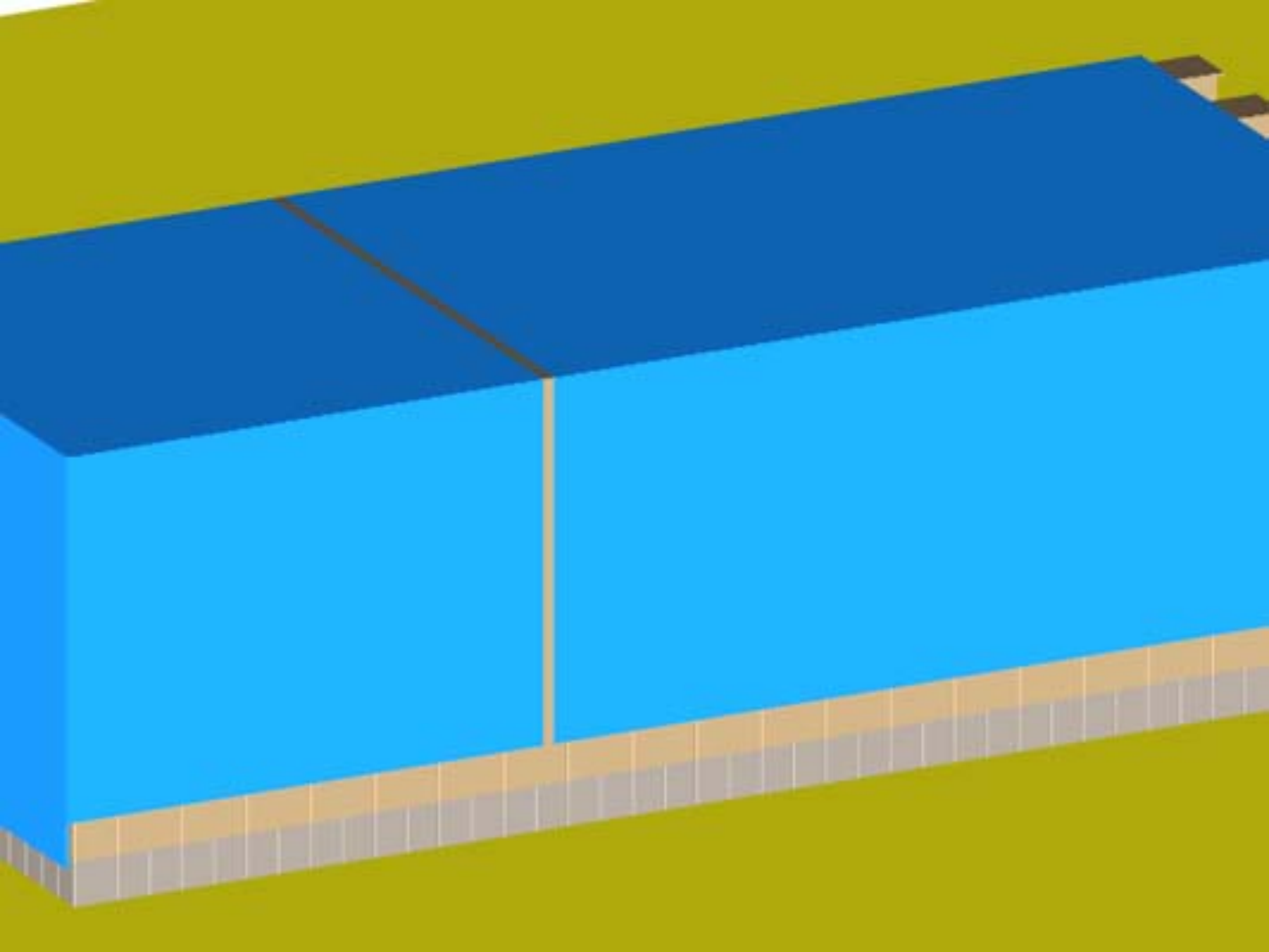
6 אף על פי שעשה שלמה עשר מנורות, וכולן היו כשרות לעבודה, שנאמר [דברי הימים ב' ד' ז'], "ויעש את מנורת הזהב עשר כמשפטם, ויתן בהיכל חמש מימין וחמש משמאל".... חמש מימין מנורה של משה וחמש משמאל מנורה של משה, אף על פי כן לא היה מבעיר אלא בשל משה בלבד, שנאמר [דברי הימים ב' י"ג י"א], "ומנורת הזהב ונרתיה לבער בערב בערב". רבי יוסי ברי יהודה אומר, על כולן היה מבעיר, שנאמר [דברי הימים ב' ד' כ'], "ואת המנורות ונרתיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור. והפרח והנרות והמלקחים זהב, הוא מכלות זהב", כילו זהבו של שלמה.

7 מערביים ומזרחיים היו דולקין כנגד נר האמצעי, שנאמר [במדבר ח' ב'], "אל מול פני המנורה יאירו", מכאן היה רבי נתן אומר, האמצעי הוא המכובד. [שם] "שבעת הנרות", שיהא דליקן שוה ונרותיהן שוות והן דומין זו לזו.

8 כיצד מדשנן, מעבירן מעל גבי המנורה ומניחן באהל ומקנחן בספוג, נמצאו כמה כהנים עסוקין בנר אחד, דברי רבי יוסי, וחכמים אומרים, לא היה מזיזין ממקומן, אלא על גבי מנורה מדשנן, שנאמר [ויקרא כ"ד ד'], "על המנרה הטהרה יערך את הנרות".

* מנורת בית המקדש.

** על של משה.

היריעות חומש

פרק כ"ו¹ ואת המשכן תעשה עשר יריעות, שש משזר ותכלת וארגמן ותלעת שני כרכים מעשה חשב תעשה אתם: ² ארץ היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת, מדה אחת לכל היריעת: ³ חמש היריעות תהיין חברת אשה אל אחתה, וחמש יריעות חברת אשה אל אחתה: ⁴ ועשית ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת, וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית: ⁵ חמשים ללאת תעשה כיריעה האחת וחמשים ללאת תעשה בקצה היריעה אשר במחברת השנית, מקבילות הללאת אשה אל אחתה: ⁶ ועשית חמשים קרסי זהב, וחברת את היריעת אשה אל אחתה בקרסים והיה המשכן אחד: ⁷ ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן, עשתי עשרה יריעות תעשה אתם: ⁸ ארץ היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת, מדה אחת לעשתי עשרה יריעות: ⁹ וחברת את חמש היריעות לבד ואת שש היריעות לבד, וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל: ¹⁰ ועשית חמשים ללאת על שפת היריעה האחת הקיצונה בחברת, וחמשים ללאת על שפת היריעה החברת השנית: ¹¹ ועשית קרסי נחשת חמשים, והבאת את הקרסים בללאת וחברת את האהל והיה אחד: ¹² וסרת העדף כיריעת האהל, חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן: ¹³ והאמה מזה והאמה מזה בעדף בארץ יריעת האהל, יהיה סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכסתו: ¹⁴ ועשית מכסה לאהל ערת אילים מאדמים, ומכסה ערת תחשים מלמעלה:

היריעות רש"י

¹ ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג ולמחיצות מחרץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותלעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט, וחוט אחד של פשתים ושלשה של צמר, וכל חוט וחוט כפול ששה, הרי ארבע מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט [ברייתא דמלאכת המשכן]: כרכים מעשה חשב. כרובים היו מצויירין בהם באריגתן, ולא ברקיעה שהוא מעשה מחט אלא באריגה בשני כותלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד מכאן, ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין חגורות של משי: ³ תהיין חברת. תופרין במחט זה בצד זה, חמש לבד וחמש לבד: אשה אל אחתה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו, כמו שנאמר בכרובים [שמות כ"ה כ'] "ופניהם איש אל אחיו": ⁴ ללאת. תרגם אונקלוס ענובין, לשון עניבה: מקצה בחברת. באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. באותה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת: ⁵ מקבילות הללאת אשה אל אחתה. שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכוונות הבדלתן זו מזו, וכמדתן כיריעה זו כן יהא בחברתה, כשתפרוש חוברת אצל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד הלולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגמו של נגד לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוברת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר "עשרים קרש לפאת נגבה תימנה", וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי אמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. ורחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר "ולירכתי המשכן ימה" וגו' "ושני קרשים...למקצעת", הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעוביים אמה, נשתירו י"ו אמה, שמנה לצפון ושמנה לדרום, מכסות קומת הקרשים שנבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות עשרים אמה לחוברת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים במזרח אלא חמשה עמודים שהמסך פרוש ותלוי בוויין שבהן כמין וילון, נשתירו שמנה אמות התלוין על אחורי המשכן שבמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות אבל במסכת שבת [פרק הזורק], אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, ותשע אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב בפרשה זו מסעינו, "ונתתה את הפרכת תחת הקרסים", ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה: ⁶ קרסי זהב. ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו, וראשן אחד בלולאות שבחוברת זו, ומחברין בהן: ⁷ יריעות עזים. מנוצה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות: ⁸ שלשים באמה. כשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחובה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה: ⁹ וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה: ¹² וסרת העדף כיריעת האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים שקרויים אהל, כמו שנאמר בהן "לאהל על המשכן", וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאהילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רחב, חציה עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחרי המשכן. לכסות שתי אמות שהיו מגולות בקרשים: אחרי המשכן. הוא צד מערב, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, וצפון ודרום קרויין צדין לימין ולשמאל: ¹³ והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף בארץ

יריעת האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: **יהיה סרוח על צדי המשכן.** לצפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה: ¹⁴ **מכסה לאהל.** לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה, ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה, חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים:

היריעות ש"ס

1 ואת המשכן תעשה עשר יריעות. תנו רבנן, קרשים מלמטן עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאבע, שנאמר [שמות כ"ו כ"ד] "יהיו תמים על ראשו", ולהלן הוא אומר [יהושע ג' ט"ז] "תמו נכרתו", דברי רבי יהודה, רבי נחמיה אומר, כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה, שנאמר "יחדו".... "ואת המשכן תעשה עשר יריעות... ארך היריעה האחת ששמה ועשרים באמה", שדי אורכיהו לפותיא דמשכן, כמה הויא עשרין ותמני, דל עשר לאיגרא, פשא להו ט' להאי גיסא וט' להאי גיסא, לרבי יהודה מיגליא אמה דאדנים, לרבי נחמיה מיגליא אמה דקרשים. שדי פותייהו לאורכא דמשכן, כמה הויא ארבעין, דל תלתין לאיגרא, פשא להו י', לרבי יהודה מכסיא אמה דאדנים, לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים. "ועשית יריעת עזים לאהל" וגו', "ארך היריעה האחת שלשים באמה" וגו', שדי אורכיהו לפותיא דמשכן, כמה הויא תלתין, דל עשר לאיגרא, פשא להו עשר להאי גיסא ועשר להאי גיסא, לרבי יהודה מיכסיא אמה דאדנים, לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים. תניא נמי הכי, "והאמה מזה והאמה מזה בעדף", לכסות אמה של אדנים, דברי רבי יהודה, רבי נחמיה אומר, לכסות אמה של קרשים. שדי פותייהו לאורכיה דמשכן, כמה הויא ארבעים וארבע, דל תלתין לאיגרא, פשא להו ארבע סרי, דל תרתי לכפלא, דכתיב "וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל", פשא להו תרתי סרי. בשלמא לרבי יהודה היינו דכתיב "חצי היריעה העדפת תסרח", אלא לרבי נחמיה מאי תסרח, תסרח מחברותיה. תנא דבי רבי ישמעאל, למה משכן דומה, לאשה שמהלכת בשוק ושפוליהן*] מהלכין אחריה. תנו רבנן, חרוצים היו קרשים, וחלולים היו האדנים, ונראין קרסין בלולאות ככוכבים ברקיע. תנו רבנן, יריעות התחונות של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש, ועליונות של מעשה עזים, וגדולה חכמה שנאמרה בעליונות יותר ממה שנאמרה בתחתונות, דאילו בתחתונות כתיב "וכל אשה חכמת לב בידיה טוה", ואילו בעליונות כתיב "וכל הנשים אשר נשא לבן**] אתנה בחכמה, טוה את העזים", ותניא משום רבי נחמיה, שטוף בעזים וטווי מן העזים. [שבת

צח:]

שש. תנו רבנן, דברים שנאמר בהן שש, חוטן כפול ששה. [יומא ע"א:]

מעשה חשב. מעשה רוקם מעשה חושב, אמר רבי אלעזר, שרוקמין במקום שחושבין, תנא משמיה דרבי נחמיה, רוקם מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד, חושב מעשה אורגן***] לפיכך שני פרצופות. [יומא ע"ב:]

מעשה חשב. כתוב אחד אומר מעשה רוקם וכתוב אחד אומר מעשה חושב, מעשה רוקם פרצוף אחד, מעשה חושב שני פרצופות, רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר, מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן, מעשה חושב ארי מכאן וארי מכאן, וחונה אמר, מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן, מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן. [ירושלמי שקלים פ"ח ה"ב] ¹⁴ **ועשית מכסה לאהל ערת תחשים מאדמים, ומכסה ערת תחשים מלמעלה.** רבי יהודה אומר, שני מכסאות היו, אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים, רבי נחמיה אומר, מכסה אחד היה ודומה כמין תלא אילן... שיש בו גוונין הרבה... היינו דמתרגמינן ססגונא, ששששש***] בגוונין הרבה. [שבת כ"ח.]

* שולי בגדיה, כך היתה יריעה של אחריו נגרת בארץ. [רש"י שם]

** יתירות חכמה משמע. [רש"י שם]

*** שיש לה ליריעה שתי קירות, ושתי צורות על שתי קירותיה אין דומות זו לזו, פעמים שמצד זה ארי ומצד זה נשר, כמו לחגורות של משי, והיינו שני פרצופים, אבל רוקם כצורתו מכאן כך צורתו מכאן. [רש"י שם]

**** ששמה כיופיו. [רש"י שם]

היריעות

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק ב']

1 כיצד היו מקריין את המשכן, היה מביא עשר יריעות, של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש משור, שנאמר, "ואת המשכן תעשה עשר יריעות, שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני". חוטן כפול שלשים ושנים, דברי רבי נחמיה, שרבי נחמיה אומר, חוט: אחד, כפול: לשנים, שזור: לארבעה, משור: לשמנה, נמצא חוטן כפול לשלשים ושנים. וחכמים אומרים, חוט: אחד, כפול: לשנים, שזור: לששה, משור: לששה, נמצא חוטן כפול לעשרים וארבעה. **2** היה מחברין לשתי וילאות, אחת של חמש ואחת של חמש, שנאמר, "חמש היריעות תהיין חברת אשה אל אחתה, וחמש יריעות חברת אשה אל אחתה". והיה מחברין בלולאות תכלת, שנאמר, "ועשית ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת, וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית". והיה מחברין לחמשים קרסי זהב, שנאמר, "ועשית חמשים קרסי זהב, וחברת

את היריעת אשה אל אחתה בקרסים והיה המשכן אחד". והקרסים היו נראין במשכן ככוכבים ברקיע.

3 ארכן של יריעות עשרים ושמונה אמה, שנאמר, "ארך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה", צא מהן עשר אמות לרוחבו של משכן, נשתיירו שם תשע אמות מצד זה ותשע אמות מצד זה, שהן יורדות ומכסות את הקרשים עד שמגיעות לאדנים, הא למדת שהאדנים גבהן אמה. ורחבן של יריעות ארבעים אמה, שנאמר, "ורחב ארבע באמה היריעה האחת", צא מהן שלשים אמות מן המזרח למערב שנתן לגגו של משכן, ועשר אמות למערבו לאחורי המשכן, הרי ארבעים.

ברייתא [נדמלאכת המשכן, פרק ג']

1 היה מביא עשתי עשרה יריעות מן הנוצה של עזים, וארכה של כל אחת ואחת שלשים אמה, שנאמר, "ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן, עשתי עשרה יריעת תעשה אתם. ארך היריעה האחת שלשים באמה" וגו'. והיה מחברן לשתי וילאות, אחת של חמש ואחת של שש, שנאמר, "וחברת את חמש היריעות לכד ואת שש היריעות לכד". והיה מחברן בלולאות חמשים, שנאמר, "ועשית חמשים ללאת על שפת היריעה האחת הקיצנה בחברת, וחמשים ללאת על שפת היריעה החברת השנית". והיה מחבר הלולאות לחמשים קרסי נחשת, שנאמר, "ועשית קרסי נחשת חמשים, והבאת את הקרסים בללאת וחברת את האהל והיה אחד".

2 ארכן של היריעות שלשים אמה, צא מהם עשר אמות לרוחבו, נשתיירו עשר אמות מצד זה ועשר אמות מצד זה, שהן יורדות ומכסות הקרשים והאדנים.

3 רחבן של יריעות ארבעים וארבע אמות, שנאמר, "ורחב ארבע באמה היריעה האחת, מדה אחת לעשתי עשרה יריעת", צא מהן שלשים אמה לאורכו של משכן ועשר אמות לאחורי המשכן, הרי ארבעים, נשתיירו שם יריעה אחת שכפלה אל מול פני האהל, שנאמר, "וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל". רבי יהודה אומר, חציה היה כופל אל מול פני האהל וחציה היה סרוח אחורי המשכן, שנאמר, "וסרח העדף ביריעת האהל, חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן".

4 היה מביא כלי אחד גדול של עורות אילים מאדמים, אורכו שלשים אמה ורוחבו עשר אמות, שמלבישו לאהל על המשכן מן המזרח למערב, שנאמר, "ועשית מכסה לאהל ערת אילים מאדמים, ומכסה ערת תחשים מלמעלה", וכמין פספסין עשוי מלמעלה, דברי רבי נחמיה. רבי יהודה אומר, שני כלים היו, התחתון היה של עורות אילים מאדמים והעליון היה של עורות תחשים, שנאמר [במדרב ד' כ"ה], "מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה".

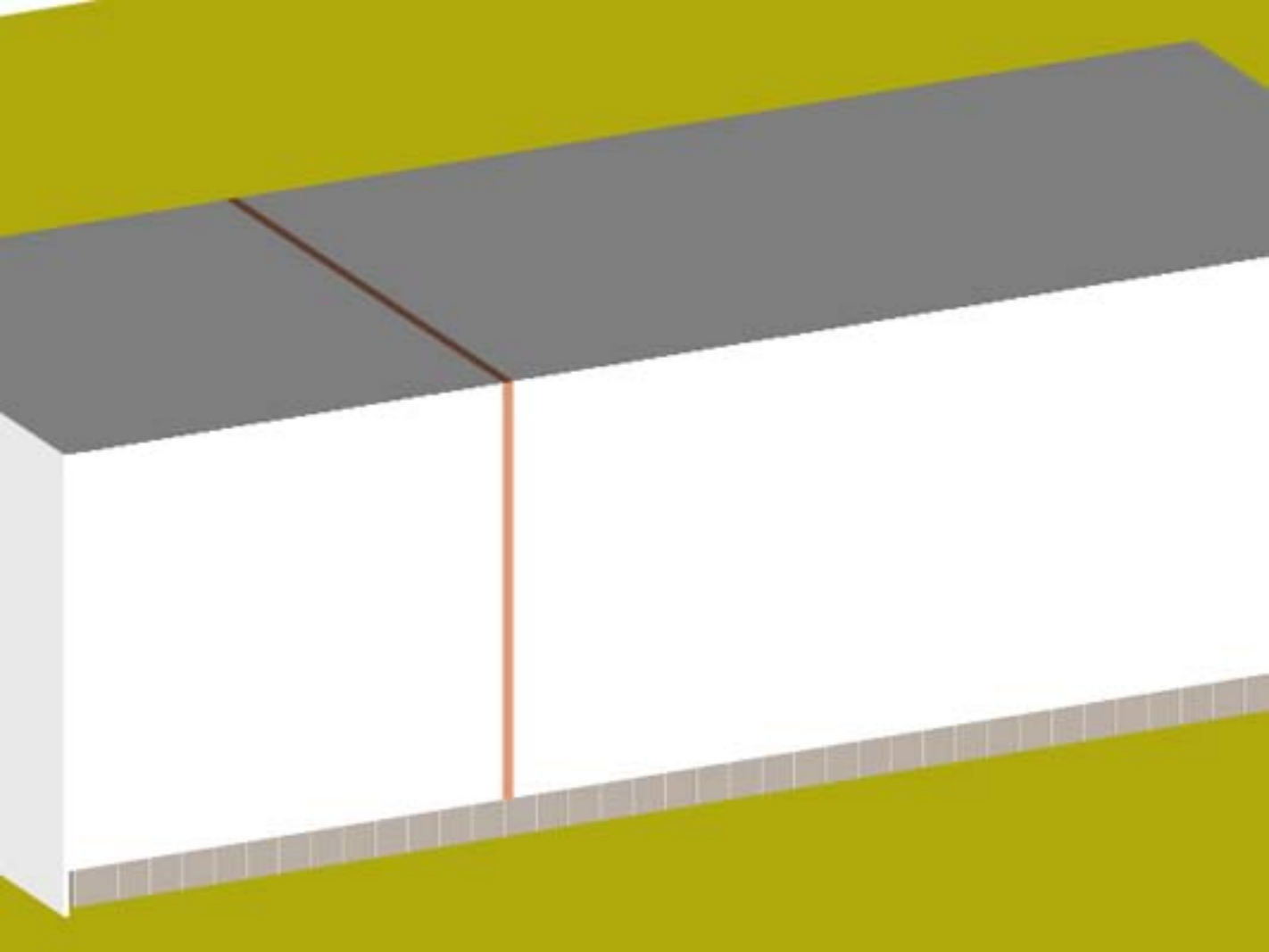
ברייתא [נדמסכת מדות]

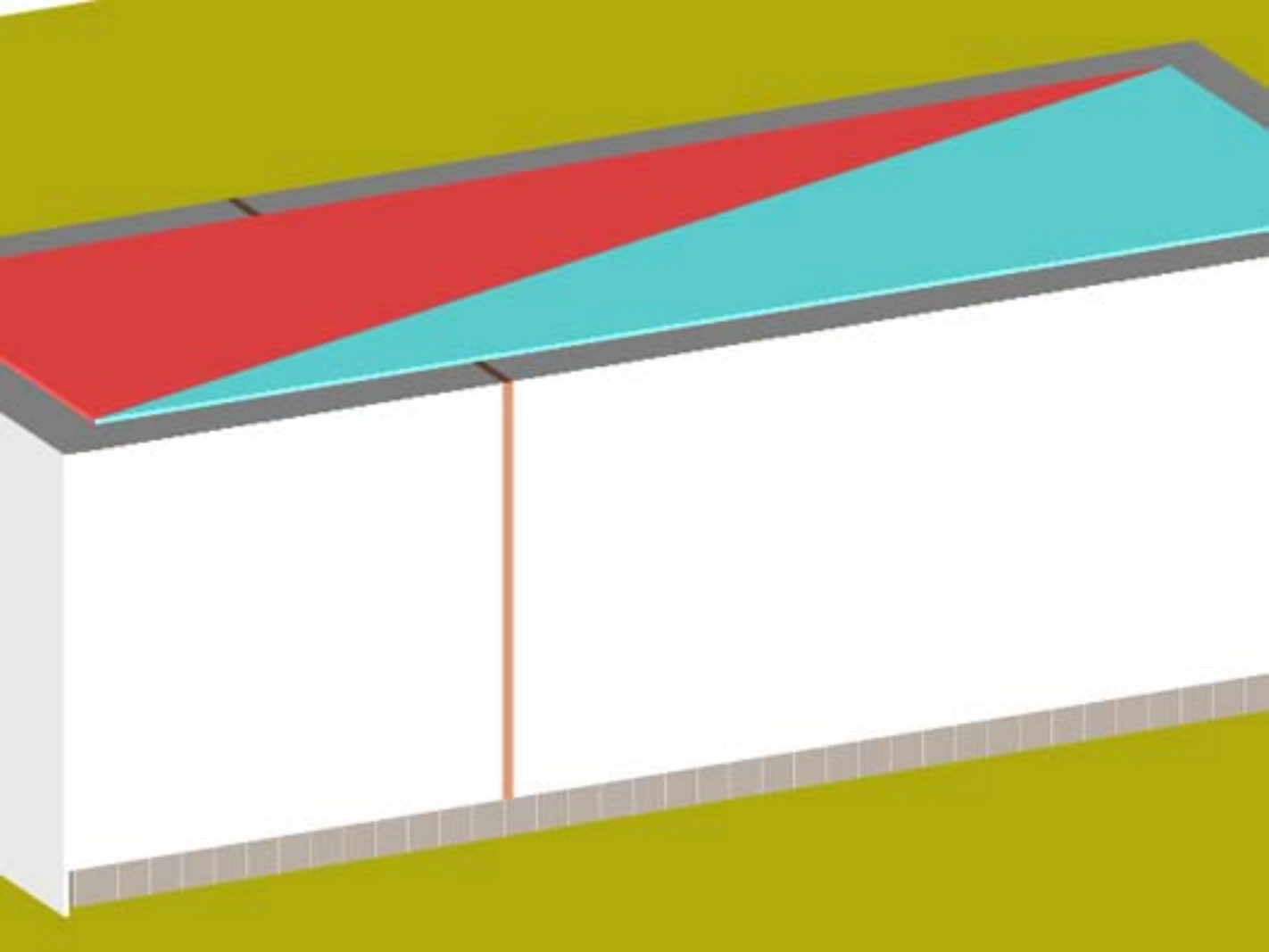
10 יריעות התחתונים היו תכלת וארגמן ותולעת שני, אורך כל אחת כ"ח אמות ורחבה ארבע אמות, חמשה במזרח וחמשה במערב, רחב של כל סדר וסדר עשרים אמה, מגיעות עד חצי האהל. חמשים לולאות תכלת בכל אחת ואחת לחברן בהן, וכן בסדר חמש יריעות האהל, נמצאו שני סדרים רחבן ארבעים אמה וארכן עשרים ושמונה. שלשים בחללו של אהל ואמה עובי העמודים שבמזרח ואמה במערב, נמצאו שלשים ושתיים אמה, נשתיירו שמנה אמות לכסות את הקרשים שבמערב. וארכן היה כ"ח אמות, צא מהן עשר אמות חללו של אהל ושתיים אמות עובי הקרשים שבצפון ושבדרום, הרי שתיים עשרה אמה, נשתיירו שמנה אמות מכאן ושמונה אמות מכאן, לכסות הקרשים שבצפון ושבדרום.

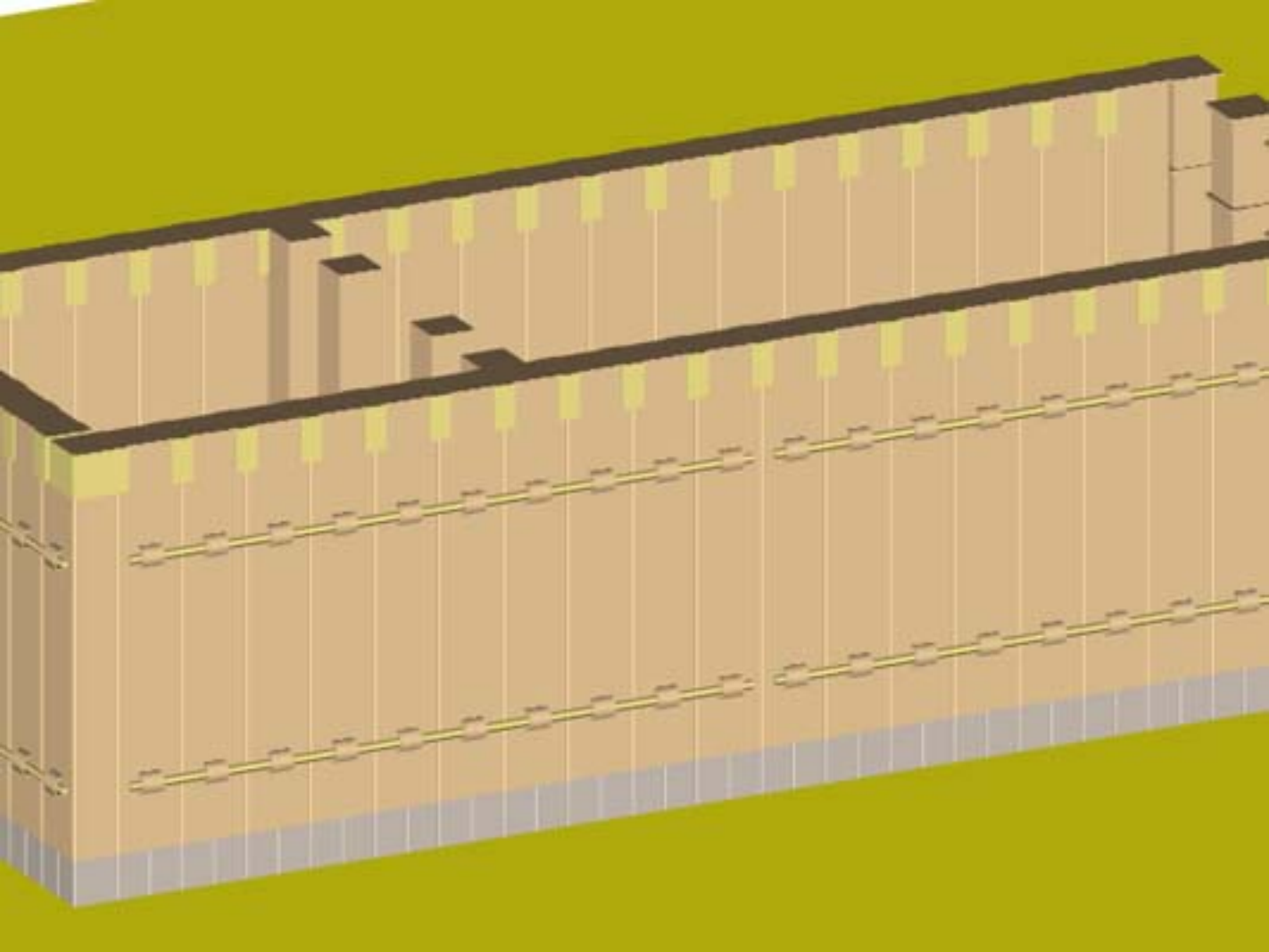
11 מעשה היריעות, תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר, והחוט כפול ארבע. רבי יוסי אומר, וחוט של זהב היה יתר בהם, שנאמר [שמות ל"ט ג'], "וירקעו את פחי הזהב". מעשה חושב, היה רבי נחמיה אומר, מעשה חושב שני פרצופים, שני דומיות אחד מכאן ואחד מכאן, ומעשה רוקם, דמות אחד פרצוף אחד.

12 יריעות אחרות היו למעלה מהן עשויות מנוצה של עזים, אחד עשר יריעות שני סדרים, סדר אחד של חמשה במערב ושל ששה במזרח. רוחב שני סדרים ארבעה וארבעים אמות כנגד רחבן של יריעות של מטה, וארכן שלשים אמה כנגד ארכו של מטה. של מטה מחוברות בקרסי זהב, ושל מעלה מחוברות בקרסי נחשת, לחבר את האהל להיות אחד. והיו נתונות כנגד שלישו של אהל, שכנגדו הפרוכת פרוסה למטה. רבי יוסי אומר, כנגד הקרשים היתה כפולה, נמצאו שם שתי אמות יתירות, הן היו עודפות על היריעות של תכלת מן המזרח ועד המערב, שנאמר, "ייתה סרוח", מכאן אתה למד דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה.

13 "ועשית מכסה לאהל", מכסה אחד מכסה את האהל, משולש מן הצפון מן הדרום ומן המערב. רבי נחמיה אומר, כמין מסיפסין היו עשויות. רבי יהודה אומר, מלמטה עורות אילים מאדמים ולמעלה עורות תחשים.

הקרשים חומש

¹⁵ ועשית את הקרשים למשכן, עצי שטים עמדים: ¹⁶ עשר אמות ארך הקרש, ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד: ¹⁷ שתי ידות לקרש האחד משלבת אשה אל אחתה, כן תעשה לכל קרשי המשכן: ¹⁸ ועשית את הקרשים למשכן, עשרים קרש לפאת נגבה תימנה: ¹⁹ וארבעים אדני כסף תעשה תחת עשרים הקרש, שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתי, ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתי: ²⁰ ולצלע המשכן השנית לפאת צפון, עשרים קרש: ²¹ וארבעים אדניהם כסף, שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד: ²² ולירכתי המשכן ימה, תעשה ששה קרשים: ²³ ושני קרשים תעשה למקצעת המשכן, בירכתים: ²⁴ ויהיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת, כן יהיה לשניהם לשני המקצעת יהיו: ²⁵ והיו שמנה קרשים ואדניהם כסף ששה עשר אדנים, שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד: ²⁶ ועשית בריחם עצי שטים, חמשה לקרשי צלע המשכן האחד: ²⁷ וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן השנית, וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה: ²⁸ והבריח התיכן בתוך הקרשים, מברח מן הקצה אל הקצה: ²⁹ ואת הקרשים תצפה זהב ואת טבעתיהם תעשה זהב בתים לבריחם, וצפית את הבריחם זהב: ³⁰ והקמת את המשכן, כמשפטו אשר הראית בהר:

הקרשים רש"י

¹⁵ **ועשית את הקרשים.** הוי ליה למימר ועשית קרשים כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם. הוא שייסד הכבלי בפיוט שלו [כיוצר ליום ראשון של פסח] "טס מטע מזורזים, קורות בתינו ארזים", שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: **עצי שטים עמדים.** שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים, קרש על קרש: ¹⁶ **עשר אמות ארך הקרש.** למדנו גבהו של משכן עשר אמות: **ואמה וחצי האמה רחב.** למדנו ארכו, כל משכן לעשרים קרשים שהיו בצפון ובדרום, מן המזרח למערב, שלשים אמה: ¹⁷ **שתי ידות לקרש האחד.** היה חוריץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, מניח רביע אמה מכאן ורביע אמה מכאן, והחוריץ חצי אמה רוחב הקרש באמצע. ואתן הידות מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה, וידות הקרש הנכנסים בחלל האדנים חרוצות משלשה צדיהן, רוחב החוריץ כעובי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, והוא שנאמר "ויהיו תאמים מלמטה", שיחוריץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה: **משלבת.** עשויות כמין שליבות סולם, מובדלות זו מזו ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: **אשה אל אחתה.** מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שיים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות צירין לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח: ¹⁸ **לפאת נגבה תימנה.** אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיבר דרומא: ²² **ולירכתי.** לשון סוף, כתרגומו ולסיפי. ולפי שהפתח במוזר פנים והמערב אחורים, והוא סוף, שהפנים הוא הראש: **תעשה ששה קרשים.** הרי תשע אמות רוחב: ²³ **ושני קרשים תעשה למקצעת.** אחד למקצוע צפונית מערבית, ואחד למערבית דרומית. כל שמונה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השתים אינם בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד עובי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה: ²⁴ **ויהיו תאמם מלמטה.** כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, זהו שפירשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט לצדו חוץ לידי הקרש לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חוריץ של צד קרש הצפוני והדרומי כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: **על ראשו.** של קרש: **אל הטבעת האחת.** כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: **כן יהיה לשניהם.** לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות: ²⁵ **והיו שמנה קרשים.** הן האמורות למעלה "תעשה ששה קרשים, ושני קרשים תעשה למקצעת", נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחוריץ את הקרש מלמטה רביע [אמה] מכאן ורביע [אמה] מכאן, והחוריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין, כמין שני שליבות סולם ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי

הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליכה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר "שני אדנים... שני אדנים". וחורין את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר "ויהיו תאמים מלמטה" וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הצעתי למעלה בסדר המקראות: ²⁶ **בריחום**. כתרנגומו, עברין: **חמשה לקרשי צלע המשכן**. אלו חמשה שלשה הן, אלא שהבריה העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מבריה עד חצי הכתל וזה מבריה עד חצי הכתל, זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומבריה מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר "והבריה התיכון" וגו' "מבריה מן הקצה אל הקצה", שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו. אבל לבריה התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוביין, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר "בתוך הקרשים". הבריים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו שלשים אמה, וזהו "מן הקצה אל הקצה", מן המזרח ועד המערב. וחמשה בריחים שבמערב, אורך העליונים והתחתונים שש אמות, והתיכון ארכו י"ב כנגד רוחב שמונה קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן [שבת צ"ח]: ²⁹ **בתיס לבריהם**. הטבעות שתעשה בהן יהיו בתיס להכניס בהן הבריים: וצפית את הבריים זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הבריים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין שני פיפיות של זהב, כמין שני סדקי קנה חלול, וקובעין אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והבריה נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הבריים מצופין זהב כשהן תחובין בקרשים. והבריים הללו מבחוץ היו בולטות, והטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מבפנים: ³⁰ **והקמת את המשכן**. לאחר שיגמור הקימהו: **הראית בהר**. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

הקרשים ש"ס

¹⁵ **ועשית את הקרשים למשכן**. תנו רבנן, קרשים מלמטן עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע, שנאמר "יהיו תמים על ראשו", ולהלן הוא אומר [יהושע ג' ט"ז] "תמו נכרתו", דברי רבי יהודה, רבי נחמיה אומר, כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה, שנאמר "יחדו", והכתיב "תמים", ההוא דליתו שלמין ולא ליתו דניסראן*, ואידך נמי הכתיב "יחדו", ההוא דלא לישלחופינהו מהדין**]. בשלמא למאן דאמר כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה, היינו דכתיב "ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים, ושני קרשים תעשה למקצעת", דאתי פותיא דהני ממלי ליה לסומכא דהני, אלא למאן דאמר מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע, האי עייל והאי נפיק, דשפי להו כי טורין***]. "והבריה התיכון בתוך הקרשים", תנא בנס היה עומד****]. [שבת צ"ח:] **הקרשים למשכן**. וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן. מנלן, אמר רבי אלעזר, גמר אהל אהל ממשכן, כתיב כהן [במדבר י"ט י"ד] "זאת התורה אדם כי ימות באהל", וכתיב התם [שמות מ' י"ט] "ויפרש את האהל על המשכן", מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן של פשתן קרוי אהל, אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ששה אף כאן שזורין וחוטן כפול ששה, תלמוד לאמר אהל אהל ריבה, אי אהל אהל ריבה אפילו כל מילי נמי, אם כן גזירה שוה מאי אהני ליה, ואימא מה להלן קרשים אף כאן קרשים, אמר קרא "ועשית את הקרשים למשכן", משכן קרוי משכן ואין קרשים קרויין משכן, אלא מעתה "ועשית מכסה לאהל", הכי נמי מכסה לא איקרי אהל... שאני התם דהדר אהדריה קרא, דכתיב [במדבר ד' כ"ה] "ונשאו את יריעת המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסהו תחש אשר עליו", מקיש עליון לתחתון, מה תחתון קרוי אהל אף עליון קרוי אהל. [שבת כ"ז:]

עצי שטים עמדים. אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בר יוחאי, כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן, שנאמר "עצי שטים עמדים", תניא נמי הכי, "עצי שטים עמדים", שעומדים דרך גדילתן, דבר אחר, "עמדים" שמעמידין את ציפיון, דבר אחר, "עמדים", שמה תאמר אבד סיברס ובטל סיכוויין, תלמוד לאמר "עצי שטים עמדים", שעומדים לעולם ולעולמי עולמים. [סוכה מ"ה:, יומא ע"ב.]

¹⁶ **עשר אמות ארך הקרש**. משכן כמה הוין*****]. עשר אמות, דכתיב "עשר אמות ארך הקרש". [סוכה ה':]

³⁰ **והקמת את המשכן כמשפטו**. אמר רבי אימי, "והקמת את המשכן כמשפטו", וכי יש משפט לעצים, אלא אי זהו קרש זכה להינתן בצפון ינתן בצפון, בדרום ינתן בדרום. [ירושלמי שבת פ"ב ה"ג, הוריות פ"ג ה"ה]

* קרש אחד משתי חתיכות. [רש"י שם]

** אחד לפניו ואחד לחוץ, אלא מושיב הקרשים מכוונין זה אצל זה, שיעמדו הקרשים מכוונים עוביה של זו כנגד עוביה של זו. [רש"י שם]

*** ההרים הללו שהן משופעין משני צדדים. [רש"י שם]

**** שאחר שהקרשים כולן נתונין באדנים לצפון למערב ולדרום, היה נותנו ומבריה לשלשת הרוחות, ואין לך אומן יכול לעשות כן, ובנס היה נכפף מאליו. [רש"י שם]

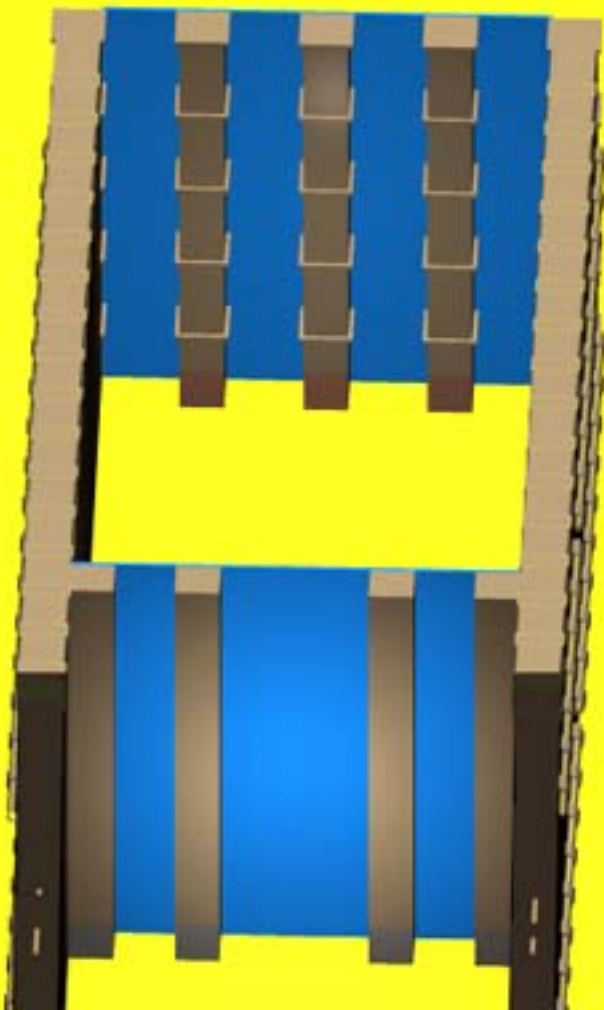
***** גבהו. [רש"י שם]

הקשרים ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק א']

- 1 המשכן ארכו שלשים אמה ורחבו עשר אמות וגבהו עשר אמות, רבי יוסי אומר, ארכו ל"א אמה. כיצד היה מעמיד את המשכן, היה נותן ארבעים אדני כסף בצפון וארבעים אדני כסף בדרום וששה עשר במערב וארבעה במזרח, הרי מאה אדנים, שנאמר [שמות ל"ח כ"ז], "מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן".
- 2 כיצד היה מעמיד את הקרשים, היה נותן עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב, אבל במזרח לא היה שם קרש אלא ארבעה עמודי שטים שעליהם היו נותנים את הפרכת, שנאמר, "ועשית פרכת" וגו', "ונתתה אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב" וגו', "ונתתה את הפרכת תחת הקרסים".
- 3 והיה עושה את האדנים חלולין, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועושה לו שתי יתדות כמין שני חווקין, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר, "שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי יתדיו". ושני הסינין יוצאים מתוך הקרשים, שמשקיע הזכר בתוך הנקבה, שנאמר, "משלבת אשה אל אחתה", דברי רבי נחמיה, שרבי נחמיה אומר, אין תלמוד לומר "משלבת", ומה תלמוד לומר "משלבת", שעשה להם שלבין כסולם המצרי.
- 4 היה חורץ את הקרשים מלמעלן אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותנו בתוך טבעות של זהב, כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה, שנאמר, "ויהיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת", שאין תלמוד לומר "אל הטבעת האחת", ומה תלמוד לומר "אל הטבעת האחת", מקום שנותנין את הבריה.
- 5 אמר רבי נחמיה, עובין של קרשים מלמטה אמה אחת ומלמעלה היו כלין והולכין עד כאצבע, שנאמר, "ויהיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו", ולהלן הוא אומר [יהושע ג' ט"ז] "ים המלח תמו נכרתו", מה להלן כלין והולכין אף כאן כלין והולכין. רבי יהודה אומר, הקרשים עובין אמה אחת מלמטן ואמה אחת מלמעלן, שנאמר, "ויחדו יהיו תמים על ראשו".
- 6 וכל קרש וקרש היו בו שתי טבעות של זהב, אחת מלמעלה ואחת מלמטה, שבהם היו נותנין את הבריהם, והבריהם שנים העליונים ושנים התחתונים של רוח דרום ארכו של כל אחד ואחד חמש עשרה אמה, נמצא השנים ארכן שלשים כנגד עשרים קרשים, והאמצעי ארכו שלשים אמה כנגד עשרים קרשים, שמשקיע באמצע הקרשים מן המזרח למערב, שנאמר, "והבריה התיכון בתוך הקרשים, מברח מן הקצה אל הקצה".
- 7 כשם שהיה עושה לקרשים שבדרום כך היה עושה לקרשים שבצפון, אבל במערב אינו כן, אלא ארכו של אחד מן העליונים והתחתונים שש אמות כנגד ארבעה קרשים, והאמצעי שתיים עשרה כנגד שמונה קרשים.
- 8 והקרשים והבריהם והעמודים והאדנים מקום עוביין של קרשים מצופין זהב, שנאמר, "ואת הקרשים תצפה זהב ואת טבעתיים תעשה זהב בתים לבריהם, וצפית את הבריהם זהב", שאין תלמוד לומר "בתים לבריהם", מה תלמוד לומר "בתים לבריהם", מקום שהבריה נכנס. "וצפית את הבריהם זהב", כיצד היה עושה, היה מביא שתי פיפיות של זהב, ארכה של כל אחת ואחת אמה ומחצה, ונותן בחללו של קרש, מקום שנותנין את הבריהם.

ברייתא [דמסכת מדות]

- 9 אהאל היה משוך שלשים אמה ונתון בתוך חמשים אמה הפנימיות, ועשרים קרשים בדרום. כל קרש וקרש אורכו עשרה אמות ורחבו אמה ומחצה, ושתי ידות לכל אחד מלמטה, משוקעות בתוך שני אדני כסף. מלמעלה ראשיהן מצופין זהב, ונתונים בתוך טבעות של זהב. ושלוש בריחין היו להן, משולשין בתוך עשר אמות, ואחד מבריה מן הקצה אל הקצה, אורכו שלשים אמות, נתון מזרח ומערב, ושני בריחין שמחוץ מכאן ומכאן, ט"ו אמה ארכן. ושתי טבעות לכל קרש וקרש, ונתונין לרחבו של קרש, חצי חלק מכאן וחלק באמצע, נמצא בין טבעת לטבעת בכל הקרשים מדה שוה. ושפופרת של קנה זהב היתה בין טבעות לטבעות, והבריה נכנס בהן, וקרשים מצופין זהב והבריהם מעצי שטים נכנסין בשפופרת וטבעות, נמצא כולן מצופין זהב, שנאמר [שמות ל"ו ל"ד], "ואת הקרשים צפה זהב". והבריה התיכון מובלע בתוך הקרשים מראש ועד סוף, לא נראה לא מבפנים ולא מבחוץ. וכמעשה הקרשים הדרומים כך הצפונים, ושמונה קרשים במערב, ששה כנגד חללו של אהל ושתיים כנגד זוויתיו....
- 10 רבי נחמיה אומר, כל הקרשים מבפנים ומבחוץ היו מצופין זהב. והבריה התיכון המובלע בתוך חללן של קרשים, מובלע בתוך שפופרת של זהב, שאורך כל אחת ואחת אמה ומחצה, נתונה בתוך חללו של קרש, והבריה התיכון מובלע בהן מן הקצה אל הקצה.

הפרוכת והמסך חומש

³¹ ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר, מעשה חשב יעשה אתה כרבים: ³² ונתתה אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב, על ארבעה אדני כסף: ³³ ונתתה את הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות, והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים: ³⁴ ונתת את הכפרת על ארון העדת, בקדש הקדשים: ³⁵ ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה, והשלחן תתן על צלע צפון: ³⁶ ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר, מעשה רקם: ³⁷ ועשית למסך חמשה עמודי שטים וצפית אתם זהב וויהם זהב, ויצקת להם חמשה אדני נחשת:

הפרוכת והמסך רש"י

31 פרכת. לשון מחיצה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם: **תכלת וארגמן.** כל מין ומין היה כפול בכל חוט וחוט ששה חוטי: **מעשה חשב.** כבר פירשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והציוויין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה: **כרבים.** ציוויין של בריות יעשה בה. ארבעה עמודים תקועים בתוך ארבעה אדנים, ואונקליות קבועין בהן עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הוויין, שהרי כמין וויין הן עשויים. והפרוכת ארכה עשר אמות לרחבו של משכן, ורחבה עשר אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ עשרים אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר "ונתתה את הפרכת תחת הקרסים", המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן, ורוחב החוברת עשרים אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי המשכן, והחוברת השניה כסתה שלישו של משכן, והמותר תלי לאחוריו לכסות את הקרשים: **35 ושמת את השלחן.** שלחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה. ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה. ומזבח הזהב נתון כנגד אור שבין שלחן למנורה משוך קמעה כלפי המזרח, וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: **36 ועשית מסך.** וילון שהוא מסך כנגד הפתח, כמו [איוב א' י'] "שכת בעדו", לשון מגין: **מעשה רקם.** הצורות עשויות בו מעשה מחט, כפרצוף של עבר זה כך פרצוף של עבר זה: **רקם.** שם האומן ולא שם האומנות, ותרוממו עובד צייר, ולא עובד ציור. מדת המסך כמדת הפרוכת, עשר אמות על עשר אמות:

הפרוכת והמסך ש"ס

35 ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה, והשלחן תתן על צלע צפון. דתניא, שלחן בצפון משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה, ומנורה בדרום משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה, מזבח ממוצע ועומד באמצע ומשוך כלפי חוץ קימעה, ונוקמיה להדייהו, כיון דכתיב "ואת המנרה נכח השלחן" בעינן דחזו אהדדי. [יומא ל"ג:] **ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה, והשלחן תתן על צלע צפון.** אמר רבי יצחק, הרוצה שיחכים ידרים[*] ושיעשיר יצפין, וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום, ורבי יהושע בן לוי אמר, לעולם ידרים, שמתוך שמתחכם מתעשר, שנאמר [משלי ג' ט"ז] "ארך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד", והא רבי יהושע בן לוי אמר שכינה במערב, דמצדד אצדודי. [בבא בתרא כ"ה:]

* בתפלתו, יחזיר פניו לדרום. [רש"י שם]

הפרוכת והמסך ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק ד']

¹ היה אורג את הפרוכת עשר אמות על עשר אמות, ועושה בה ארבעה תוברין, ותולה אותה באונקלאות שעל גבי העמודים, ופורסה בשלישית של משכן, שיהא ממנו ולפנים עשר אמות, וממנו ולחוץ עשרים אמה, שנאמר, "ונתתה את הפרכת תחת הקרסים". נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, ושם היה הארון נתון, וצנצנת המן, וצלוחית של שמן המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה, ושם היה אהרן נכנס ארבע פעמים ביום הכפורים. ² מחוץ לפרוכת היו שלחן ומנורה מונחים, אלא שהשלחן בצפון ומנורה בדרום כנגדו, שנאמר, "ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה" וגו', וכשם שהיו מונחים באהל מועד כך היו מונחים בבית עולמים, אלא שאהל מועד ארכו שלשים אמה ורחבו עשר אמות, ובית עולמים ארכו ששים אמה ורחבו עשרים אמה, הא למדת שאהל מועד רביע של בית עולמים. ³ וכשם שהיה אורג את הפרוכת כך היה אורג את האפור ואת החושן, אלא שבאלו היה חוט אחד יותר של זהב, שנאמר [שמות ל"ט ג'], "וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים".

⁴ כשם שהיה אורג את פרוכת המסך כך היה אורג את מסך הפתח, אלא שהפרוכת מעשה חושב, שנאמר, "ועשית פרכת תכלת וארגמן" וגו' "מעשה חשב", והמסך מעשה רוקם, שנאמר, "ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן" וגו' "מעשה רוקם", דברי רבי נחמיה, שהיה רבי נחמיה אומר, כל מקום שנאמר מעשה חושב שני פרצופין, מעשה רוקם אינו אלא פרצוף אחד בלבד.

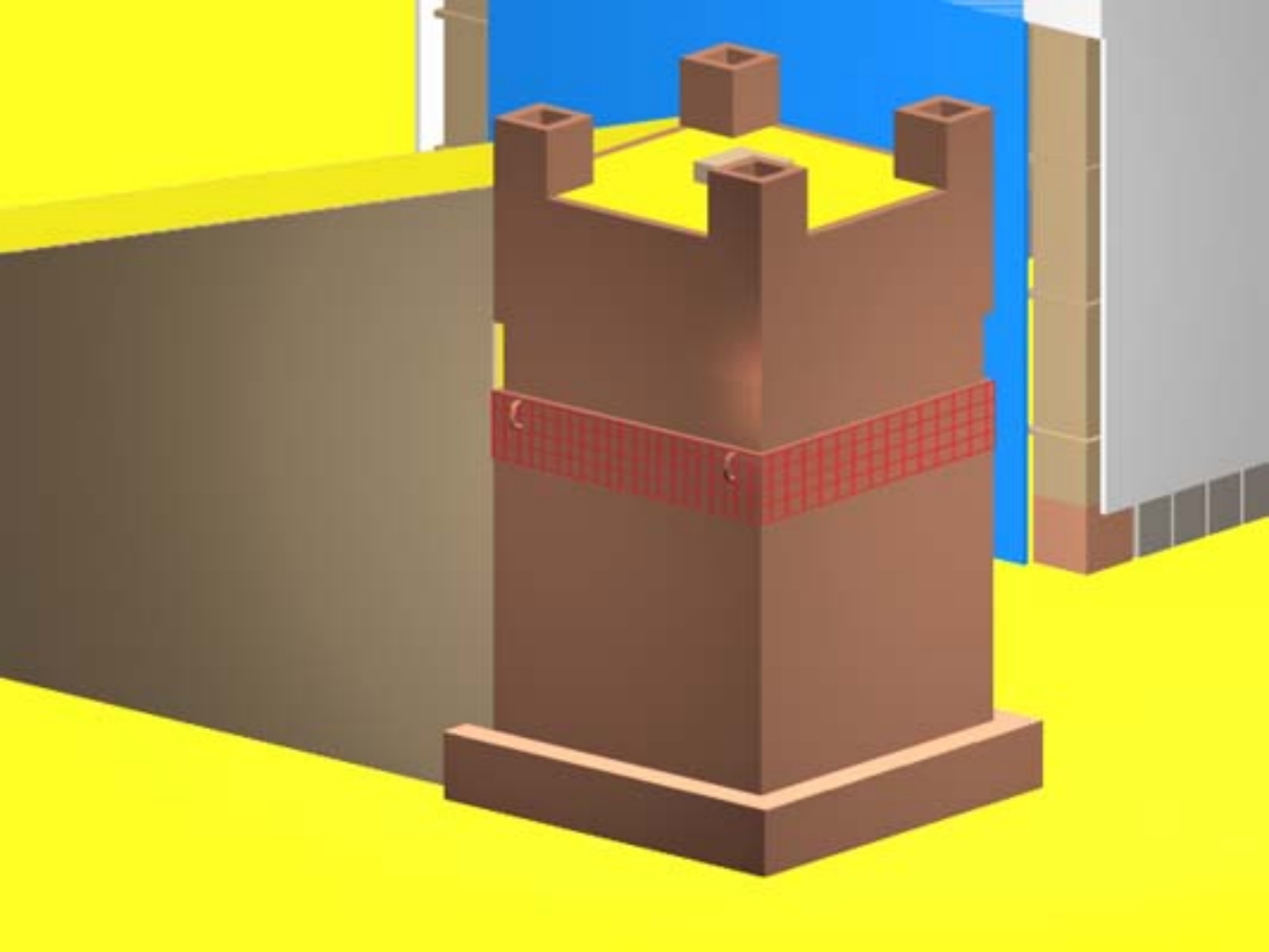
⁵ וקני המנורה היו מכוונים כנגד רחבו של שלחן, ומזבח הזהב היה נתון בתוך הבית וחולק את הבית מחציו ולפנים, ומכוון היה כנגד הארון, שנאמר [שמות ל' ו'], "ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארץ העדת, לפני הכפרת" וגו'.

⁶ מן הקרשים שבדרום עד קני המנורה שתי אמות ומחצה, ומקני המנורה עד השלחן חמש אמות, ומן השלחן ועד הקרשים שבצפון שתי אמות ומחצה, הא למדת שרחבו עשר אמות.

⁷ מן הקרשים שבמערב עד הפרוכת עשר אמות, מן הפרוכת עד השלחן חמש אמות, מן השלחן עד מזבח הזהב חמש אמות, ממזבח הזהב עד העמודים שבמזרח עשר אמות, הא למדת שארכו שלשים אמה.

ברייתא [דמסכת מדות]

¹⁴ כיצד היתה מדתו, צפון ודרום ארכו שלשים אמה, עשר על עשר שבמערב היה בית קודש הקדשים, הוא מקומו של ארון. פרוכת היתה בסוף עשר אמות חולקת את הבית, עשר אמות לפנים ועשרים לחוץ, והיתה פרוסה תחת הקרסים שביריעות. וחוץ ממנה עשרים על עשר. מזבח הזהב היה נתון בסוף עשר אמות, חולק את הבית, עשר אמות למזרח ועשר למערב חמש לצפון וחמש לדרום. והמנורה והשלחן היו לפנים מן המזבח, המנורה בדרום והשלחן בצפון, חמש אמות בין המנורה לשלחן, שתי אמות ומחצה מן הקרשים שבדרום למנורה, וכן מן הקרשים שבצפון לשלחן, וחמש אמות ממקומן לפרוכת, וחמש אמות ממקומן למזבח. ופתחו של היכל היה במזרח, ולא היו שם קרשים אלא עמודים, עובי כל אחד ואחד היה אמה על אמה, מצופין כסף ואדניהם כסף. ומסך היה פרוס עליהם כנגד הפרוכת של פנים. ומקום הקרשים שעומדים בדרום ושבצפון ושבמערב היה רוחב אמה, ולא היה ממדת האהל

מזבח העולה חומש

פרק כ"ז , ועשית את המזבח עצי שטים, חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח ושלש אמות קמתו ; ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו, וצפית אתו נחשת ; ועשית סירתיו לרשנו ועיו ומזרקתיו ומזלגתיו ומחתתיו, לכל כליו תעשה נחשת ; ועשית לו מכבר מעשה רשת נחשת, ועשית על הרשת ארבע טבעת נחשת על ארבע קצותיו ; ונתתה אתה תחת כרכב המזבח מלמטה, והיתה הרשת עד חצי המזבח ; ועשית בדים למזבח בדי עצי שטים, וצפית אתם נחשת ; והובא את בדיו בטבעת, והיו הבדים על שתי צלעת המזבח בשאת אתו ; נבוכ לחת תעשה אתו, כאשר הראה אתך בהר כן יעשו :

מזבח העולה רש"י

ועשית את המזבח וגו', ושלש אמות קמתו. [זבחים נ"ט:] דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים "ושלש אמות קמתו", משפת סוכב ולמעלה ; **ממנו תהיין קרנתיו.** שלא יעשם לבדם ויחברם בו ; וצפית אתו נחשת. לכפר על עזות מצח, שנאמר [ישעיהו מ"ח ד'] "ומצחך נחושה" ; **סירתיו.** כמין יורית : **לרשנו.** להסיר רשנו לתוכם, והוא שתיגם אונקלוס למספי קטמיה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה. כמו [תהלים פ' י'] "ותשרש שרשיה", [איוב ה' ג'] "אוויל משריש", וחלופו [שם ל"א י"ב] "ובכל תבואתי תשרש". וכמוהו [ישעיהו י"ז ו'] "בסעפיה פריה", וחלופו [שם י' ג'] "מסעף פארה", מפשח סעפיה. וכמוהו [ירמיהו נ' י"ז] "וזה האחרון עצמו", שבר עצמיו. וכמוהו [מלכים א' כ"א י"ג] "ויסקלהו באבנים", וחלופו [ישעיהו ס"ב י'] "סקלו מאבן", הסירו אבניה, וכך [שם ה' ב'] "ויעזקה ויסקלהו". אף כאן לרשנו, להסיר דשנו : **ויציו.** כתרנומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק, ולו בית יד : **ומזרקתיו.** לקבל בהם דם הזבחים : **ומזלגתיו.** כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בכשר, ונתחבים בס, ומהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתן, ובלשון חכמים צינוריות : **ומחתתיו.** בית קבול יש להם ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו [ישעיהו ל' י"ד] "לחתות אש מיקוד", לשון שאיבת אש ממקומה, וכן [משלי ו' כ"ז] "היחתה איש אש בחיקו" : **לכל כליו.** כמו כל כליו : **מכבר.** לשון כברה, כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת ; כרכב המזבח, סוכב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב, כמו ששינוי בהכל שוחטין [חולין כ"ה.], אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעתידי לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושיין חרוצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חרוץ סביבו והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שש אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים "ושלש אמות קמתו", משפת סוכב ולמעלה, אבל סוכב הלוך הכהנים לא היה למזבח הנחשת אלא על ראשו לפנים מקרנותיו. וכן שנינו בזבחים [דף ס"ב.], איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה, ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים, ושתי אמות הללו קרויים כרכוב, ודקדקנו שם, והכתוב "תחת כרכב המזבח מלמטה", למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו. ותיקן המתקן, תרי הו, חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שבדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו להבדיל ביו דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת "מזבח אדמה תעשה לי", [שמות כ' כ"ג] "ולא תעלה במעלת", לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש חלק, למדנו שהיה לו כבש, כך שנינו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן. והכבש היה בדרום המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר עשר אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, שלש אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא עשר אמות, כך מצאתי במשנת מ"ט מדות. וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים [דף ס"ב:] למדנוה מן המקרא ; **בטבעת.** בארבע טבעות שנעשו למכבר ; **נבוכ לחת.** כתרנומו, חליל לוחין. לוחות עצי שטים מכל צד והחלל באמצע, ולא יחא כולו עץ אחד שיהא עביו חמש אמות על חמש אמות כמין סדן :

מזבח העולה ש"ס

חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח ושלש אמות קמתו. דתניא, "חמש אמות ארך וחמש אמות רחב", דברים ככתבן, דברי רבי יוסי, רבי יהודה אומר, נאמר כאן "רבוע" ונאמר להלן [יחזקאל מ"ג ט"ז] "רבוע", מה להלן מאמצעיתו היה מודד, אף כאן מאמצעיתו היה מודד[*], והתם מנלן, דכתיב [שם] "והאראיל שתיים עשרה ארך בשתיים עשרה רחב, רבוע ארבע רבעיו", ותניא "והאראיל שתיים עשרה" לכל רוח, או אינו אלא י"ב על י"ב, כשהוא

אומר [שם] "אל ארבעת רבעיו", מלמד שמאמצע הוא מודד י"ב אמה לכל רוח. ורבי יוסי כי גמר גזירה שיה בגובהה הוא דגמיר, דתניא, "ושלש אמות קמתו", דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן "רבעו" ונאמר להלן [שמות ל' ב'] "רבעו" [*], מה להלן גובהו פי שנים כארכו אף כאן פי שנים כארכו, אמר ליה רבי יהודה, והלא כבר נאמר [להלן פסוק י"ח] "ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וקמה חמש אמות" [*], אפשר כהן עומד על גבי המזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ, אמר לו רבי יוסי, והלא כבר נאמר [במדבר ד' כ"ו] "ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב", מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות, ואומר [שמות ל"ח י"ד] "קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף", ומה תלמוד לומר "וקמה חמש אמות", משפת מזבח ולמעלה, ומה תלמוד לומר "ושלש אמות קמתו", משפת סוכב ולמעלה. ורבי יהודה כי גמר גזירה שיה ברחבה הוא דגמיר לה, ולרבי יהודה הא קא מיתחזי כהן, נהי דכהן מיתחזי, עבודה דבידו לא מיתחזי. [זבחים נ"ט:]

5 ונתתה אתה תחת כרכב המזבח מלמטה. תנו רבנן, קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין, מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין, מנא הני מילי, אמר רב הונא, אמר קרא "המזבח", כל מקום שנאמר "המזבח" לעכב, אלא מעתה כיוון [*] לרבי וסוכב לרבי יוסי ברבי יהודה הכי נמי דמעכב, דכתיב "ונתתה אתה תחת כרכב המזבח מלמטה", ותניא איזהו כרכוב, רבי אומר זה כיוור, רבי יוסי ברבי יהודה אומר זה הסוכב, אין, דתניא, אותו היום נפגמה קרן מזבח והביאו בול של מלח וסתמוהו, לא מפני שכשר לעבודה, אלא שלא יראה מזבח פגום, שכל מזבח שאין לו קרן וכבש ויסוד וריבוע פסול, רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף הסוכב. תנו רבנן, איזהו כרכוב, בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי הכהנים אמה, אטו הכהנים בין קרן לקרן הווי אזלי, אלא אימא ומקום הילוך רגלי הכהנים אמה, והכתיב [שמות ל"ח ד'] "תחת כרכבו מלמטה עד חציו", אמר רב נחמן בר יצחק תרי הווי, חד לנוי וחד לכהנים דלא נשתרקון [*]. מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין, אמר רבי מני, ובלבד שלא יפחתנו ממזבח שעשה משה, וכמה, אמר רב יוסף, אמה, אחיכו עליה, "חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח", אמר ליה אביי, דלמא מקום מערכה [*] קאמר מר. [זבחים ס"ב.]

6 ונתתה אתה תחת כרכב המזבח מלמטה. אמר רב שמואל בר רב יצחק, לפי שלא היה מקום המערכה אלא אמה על אמה. [ירושלמי שקלים פ"ו ה"ד] והיתה הרשת עד חצי המזבח. תנן התם, חוט של סיקרא חוגרו באמצע, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, מנא הני מילי, אמר רב חנא בר רב סטינא, שנאמר "והיתה הרשת עד חצי המזבח", התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. [זבחים נ"ג.]

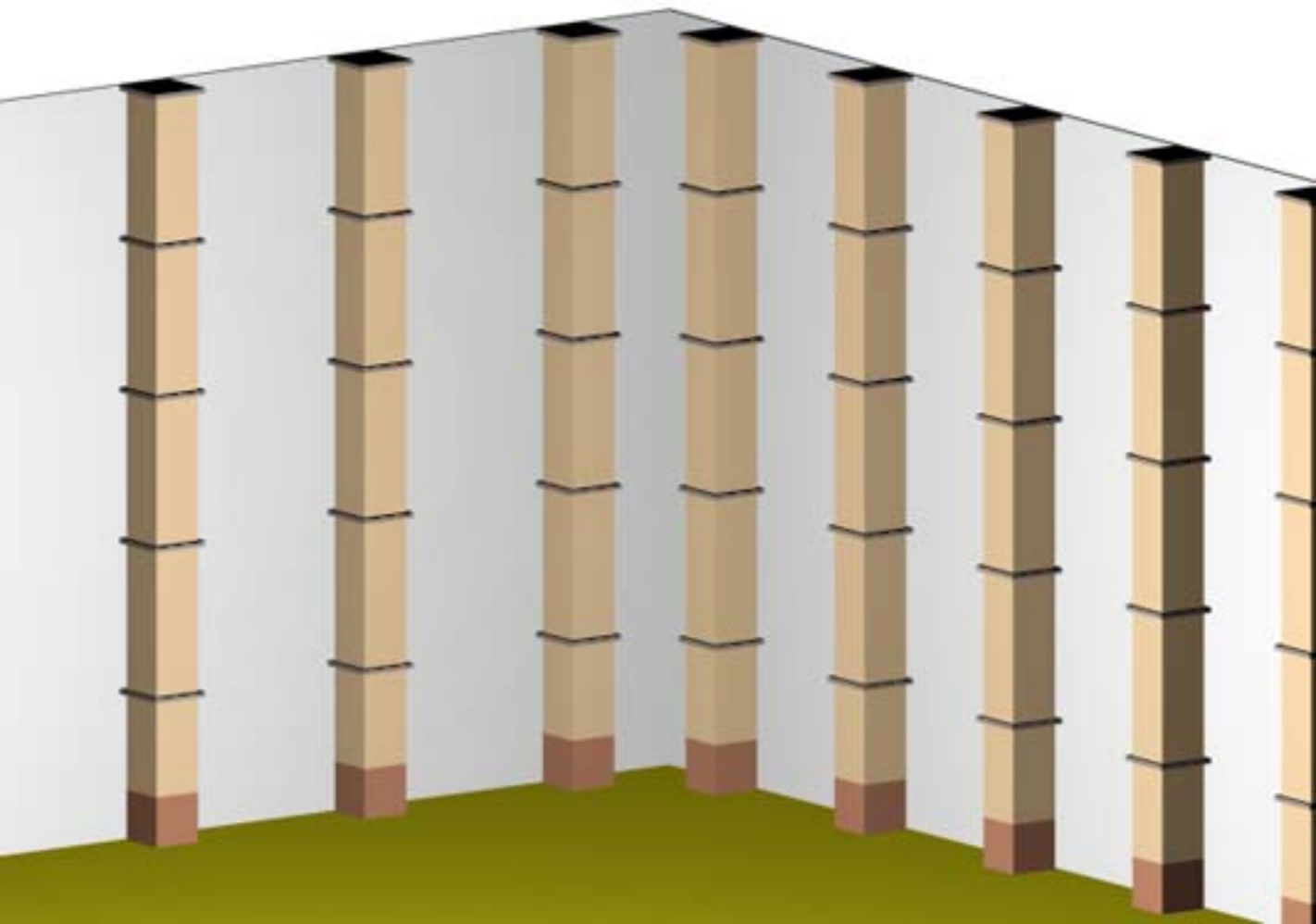
* לכל רוח, נמצא עשר [אמות] על עשר [אמות]. [רש"י שם] ** במזבח הזהב, "אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו". [רש"י שם] *** דאין גובה היקף הקלעים של חצר אלא חמש אמות. [רש"י שם] **** ציורים סביב למעלה מאמצעו. [רש"י שם] ***** ולמעלה בראש המזבח העמיקו סביב כמין חריץ עמוק דבר מועט, להיות להם שפתו היקף מעקה קטן סביב, שלא יחליקו. [רש"י שם] ***** דהוי אמה על אמה, שבין הקרנות ומקום הילוך ממעטין בו אמתים לכל צד, פש ליה אמה על אמה. [רש"י שם]

מזבח העולה

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק י"א]

2 מזבח העולה, ארכו חמש אמות ורחבו חמש אמות וגבהו שלש אמות, שנאמר [שמות ל"ח א'], "ויעש את מזבח העולה עצי שטים, חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו רבוע ושלש אמות קמתו", דברי רבי מאיר. אמר לו רבי יוסי, ממשמע שנאמר חמש על חמש איני יודע שהוא רבוע, מה תלמוד לומר "רבוע", אלא מופנה להקיש לדון הימנו גזרה שיה, נאמר כאן "רבוע", ונאמר להלן [שמות ל' ב'] "רבוע", מה "רבוע" האמור להלן גבהו שנים ברחבו, אף "רבוע" האמור כאן גבהו שנים ברחבו. אמר לו רבי מאיר, אם כדברין נמצא מזבח גבוה מן הקלעים, אמר לו רבי יוסי, והלא כבר נאמר [במדבר ד' כ"ו] "ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב", מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות. 3 חוט של סיקרא היה חוגרו באמצע, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. מחוט הסיקרא ולמטה חמש אמות: אמה יסוד, ושלש אמות כרכוב, ואמה סוכב, ושם היו נותנים דמים הניתנין למטה. מחוט הסיקרא ולמעלה חמש אמות: אמה קרנות, ושלש אמות כרכוב [*], ואמה כלה עורבן [*], ושם היו נותנין דמים הניתנין למעלה. ודמים הניתנין מחוט הסיקרא ולמטה, אם נתנם מחוט הסיקרא ולמעלה פסולים. ודמים הניתנין למעלה מחוט הסיקרא, אם נתנם מחוט הסיקרא ולמטה פסולים. 4 מזבח שעשה משה במדבר גבהו עשר אמות, ושעשה שלמה גבהו עשר אמות, ושעשאו בני הגולה גבהו עשר אמות, ואף לעתיד לכה יהיה גבוה עשר אמות. 5 מזבח העולה היה נתון באמצע העזרה, כבש לדרומו כיוור למערבו בית המטבחים לצפונה וכל ישראל למזרחו, שנאמר [ויקרא ט' ה'], "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'". שלשה שמות יש למזבח זה: מזבח העולה, מזבח הנחשת, מזבח החיצון.

* ציורים ופרחים.
** מסמרים לכלות העורבים.

הקלעים חומש

9 ועשית את חצר המשכן, לפאת נגב תימנה קלעים לחצר שש משזר מאה באמה ארך לפאה האחת: 10 ועמדו עשרים ואדניהם עשרים נחשת, ווי העמדים וחשקיהם כסף: 11 וכן לפאת צפון בארך קלעים מאה ארך, ועמדו עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף: 12 ורחב החצר לפאת ים קלעים חמשים אמה, עמדיהם עשרה ואדניהם עשרה: 13 ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה: 14 וחמש עשרה אמה קלעים לכתף, עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: 15 ולכתף השנית חמש עשרה קלעים, עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: 16 ולשער החצר מסך עשרים אמה תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם, עמדיהם ארבעה ואדניהם ארבעה: 17 כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וויהם כסף, ואדניהם נחשת: 18 ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וקמה חמש אמות שש משזר, ואדניהם נחשת: 19 לכל כלי המשכן בכל עבדתו, וכל יתדתיו וכל יתדת החצר נחשת:

הקלעים רש"י

9 **קלעים**. עשויין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרגומו סרדין כתרגומו של מכבר המתורגם סרדא, לפי שהן מנוקבין ככברה: **לפאה האחת**. כל הרוח קרוי פאה: 10 **ועמדו עשרים**. חמש אמות בין עמוד לעמוד: **ואדניהם**. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכן. היה עושה כמין קונדסין, ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה, וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להציב דלתות, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות החצר: **ווי העמדים**. הם האונקליות: **וחשקיהם**. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן אם בראשם ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכך מצינו בפילגש בגבעה [שופטים י"ט ט'] "ועמו צמד חמורים חבושים", תרגומו חשוקים: 13 **לפאת קדמה מזרחה**. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים. אחר לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמה דאת אמרת [דברים י"א כ"ד] "הים האחרון", ימא מערבא: **חמשים אמה**. אותן חמשים אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בינתיים עשרים אמה, וזהו שנאמר "ולשער החצר מסך עשרים אמה", וילון למסך כנגד הפתח עשרים אמה ארך כרחב הפתח: 14 **עמדיהם שלשה**. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן השלשה שבמזרח חמש אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי עשרה עמודים למזרח כנגד עשרה למערב: 17 **כל עמודי החצר סביב וגו'**. לפי שלא פירש ויין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ויין וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן: 18 **אורך החצר**. הצפון והדרום שמן המזרח למערב, מאה באמה: **ורחב חמשים בחמשים**. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת חמשים החיצונים של אורך החצר, נמצא כולו בחמשים הפנימים, וכלה ארכו לסוף שלשים, נמצאו עשרים אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו [עירובין כג:]: **וקמה חמש אמות**. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: **ואדניהם נחשת**. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן: 19 **לכל כלי המשכן**. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקבות לתקוע יתדות ועמודים: **יתדת**. כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח. ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועים בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסעינו, [ישעיהו ל"ג כ'] "אהל בל יצען בל יסע יתדתיו לנצח":

הקלעים ש"ס

10 **ווי העמדים**. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי, כתב זה לא נשתנה כל עיקר, שנאמר "ווי העמדים", מה עמודים לא נשתנו אף וויים לא נשתנו, ואומר [אסתר ח' ט'] "ואל היהודים ככתבם וכלשונם", מה לשונם לא נשתנה אף כתבם לא נשתנה. [סנהדרין כ"ב].
14 **וחמש עשרה אמה קלעים לכתף**. בגובהה הוא דכתיב, גובהה, והא כתיב "וקמה חמש אמות", ההוא משפת מזבח ולמעלה. [עירובין ב:]:

18 **ארך החצר מאה כאמה ורחב חמשים בחמשים.** וכמה שיעור סאתים, כחצר המשכן, מנא הני מילי, אמר רב יהודה, דאמר קרא, "ארך החצר מאה כאמה ורחב חמשים בחמשים", אמרה תורה טול חמשים וסבב חמשים, פשטיה דקרא במאי כתיב, אמר אביי, העמד משכן על שפת חמשים כדי שיהא חמשים אמה לפניו ועשרים אמה לכל רוח ורוח. [עירובין כ"ג:];

ורחב חמשים בחמשים. אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה, לא פחות ולא יותר...מנא הני מילי, אמר רב יהודה אמר רב, דאמר קרא "ארך החצר מאה כאמה ורחב חמשים בחמשים", אמרה תורה בחבל של חמשים אמה מדוד, האי מיבעי ליה ליטול חמשים ולסבב חמשים, אם כן לימא קרא חמשים חמשים, מאי חמשים בחמשים, שמעת מינה תרתי. [עירובין נ"ז:];

הקלעים

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק ה']

1 חצר היה ארכה מאה ורחבה חמשים אמה, שנאמר, "ועשית את חצר המשכן, לפאת נגב תימנה" וגו' "מאה כאמה". וכן לפאת צפון מאה אמה, שנאמר, "וכן לפאת צפון בארך קלעים מאה ארך". ולמערכב חמשים אמה, שנאמר, "לפאת ים קלעים חמשים אמה". ולמזרח חמשים אמה, שנאמר, "לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה", צא מהן חמש עשרה אמה קלעים, שנאמר, "וחמש עשרה אמה קלעים לכתף" וגו', "ולכתף השנית מזה ומזה" [שמות ל"ח ט"ז].

2 מן הקלעים שבדרום עד האהל עשרים אמה, והאהל עשר אמות, ומן האהל עד הקלעים שבצפון עשרים אמה, הא למדת שרחבה חמשים אמה. מן הקלעים שבמערכב עד האהל עשרים אמה, והאהל שלשים אמה, ומן האהל ועד הקלעים שבמזרח חמשים אמה, שנאמר, "ארך החצר מאה כאמה ורחב חמשים בחמשים". רבי יוסי אומר, אין תלמוד לומר "חמשים בחמשים", ומה תלמוד לומר "חמשים בחמשים", זה לפני האהל, הא למדת שארכה מאה אמה ורחבה חמשים אמה. אבל אין אתה יודע כמה רחבה של קלע עד שתדע בגובהה של חצר, כשהוא אומר [שמות ל"ח י"ח], "וקומה ברחב חמש אמות", מה קומה חמש אמות אף רחב חמש אמות.

3 כיצד היה מעמיד את החצר, היה נותן עשרים אדנים של נחשת בצפון ועשרים בדרום ועמוד תוך כל אחד ואחד, וקונטיסין[*] היו שם וטבעת קבועה באמצעיתן, והיה נותן את הקונטיסין במיתרים ובעמודים. והקונטיסין ארכו של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחבו שלשה, ותולה את הטבעת בתוך האנקלי שבעמוד, וכורך בה את הקלע כמין קלע זה של ספינה. נמצא הקלע יוצא מן העמוד שתי אמות ומחצה מצד זה ושתי אמות ומחצה מצד זה, וכן לעמוד השני, הא למדת שבין עמוד לעמוד חמש אמות. היה מחבר את הקונטיסין במיתרים ובעמודים ומחברן בתוך יתדות של נחשת.

4 וכשם שהיו יתדות למשכן כך היו יתדות לחצר, שנאמר, "לכל כלי המשכן בכל עבדתו, וכל יתדתו וכל יתדת החצר נחשת". אבל אי אתה יודע כמה מן הקלעים לפתח של חצר, כשהוא אומר [במדבר ד' כ"ז], "ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב", מה מן המשכן ולמזבח עשר אמות כך מן הקלעים ועד פתחה של חצר עשר אמות. אבל אי אתה יודע כמה גובה פתחה של חצר, כשהוא אומר [שמות ל"ח י"ח], "ומסך שער החצר" וגו' "ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות" וגו', שאין תלמוד לומר "חמש אמות", ומה תלמוד לומר "חמש אמות", ללמדך שארכו עשרים אמה ורחבו חמש אמות.

5 כרוחב פתחו של אהל כך פתחו של היכל[*], כפתחו של חצר כך פתחו של אולם[*], כגובה פתחו של היכל כך רוחב פתחו של אולם[***] מכאן היה רבי יוסי ברבי יהודה אומר, קרפף בית סאתים שהוא כחצר המשכן מטלטלין בתוכו בשבת.

ברייתא [דמסכת מדות]

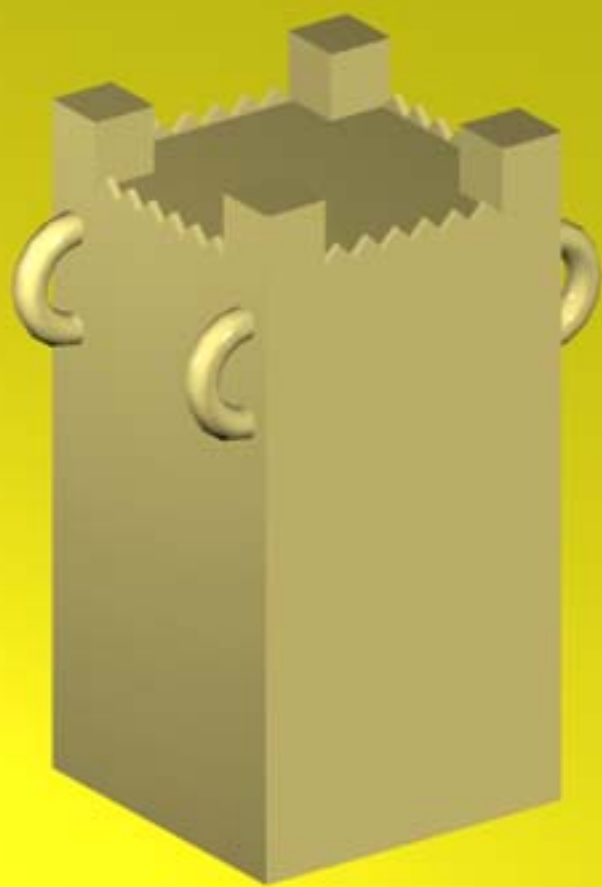
7 ראה נסים שעשה להם, ארך החצר מאה כאמה, ומה תלמוד לומר "חמשים בחמשים", אלא שתי טבוליות היו: טבלא הפנימית שבמשכן מפתח אהל מועד ולפנים, אורך שלשים אמה ורוחב עשר אמות, נמצא חמשים אמה מכל צדין. לפנים: חמשים אמה במזרח, חמשים אורך, חמשים רוחב. בתוך חמשים, מזבח העולה חמש על חמש. כבש כולו כנגדו בדרום, ומשוך כשלשים אמות, וכמלא השערה היה יורד ביניהם. וכדברי האומרים שלש אמות קומתו, עשר אמות היה הכבש שלו. וכיוור וכנו היה נתון בתוך עשרים אמה שבמזרח. והמזבח והכבש מתוקן, ואהרן ובניו עסוקין בעבודה, והקדוש ברוך הוא מלמדן סדר עבודה, שנאמר [ויקרא ט' י"ב], "וימצאו בני אהרן".

8 ראה נסים שעשה להם הקדוש ברוך הוא, שכל אותן האוכלוסין עומדין בתוך חמשים אמה, שאם תבא לחשבון צריך יותר מארבעה מיל, וכל אותן אלפים ורובבות עומדין בחצר המשכן ורואין את האש יורדת מן השמים כעמוד ונכנסת באהל מועד ויוצאת ורובצת על גבי המזבח ואוכלת את החלבים ועומדת במקומה, שנאמר [ויקרא ט' כ"ד], "ותצא אש מלפני ה' וגו', וכולן ראו את הנס הגדול ומשתטחין על פניהם, והיה לכל אחד ואחד ריוח כדי ארבע אמות, ושרתה עליהן רוח הקודש ואמרו שירה ורננה, שנאמר [שם]. "וירא כל העם וירגו", ומה שירה ורננה אמרו, "רננו צדיקים בה" [תהלים ל"ג], ועל אותו היום נאמר [שיר השירים ג' י"א], "צאינה וראינה בנות ציון".

* ווי העמודים.

** עשר אמות.

*** עשרים אמה.

מזבח הקטורת

חומש

פרק ל' ועשית מזבח מקטר קטרת, עצי שטים תעשה אתו: ² אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו, ממנו קרנתיו: ³ וצפית אתו זהב טהור את גגו ואת קיריתו סביב ואת קרנתיו, ועשית לו זר זהב סביב: ⁴ ושתי טבעת זהב תעשה לו מתחת לזרו על שתי צלעתי תעשה על שני צדיו, והיה לבתים לבדים לשאת אתו בהמה: ⁵ ועשית את הבדים עצי שטים, וצפית אתם זהב: ⁶ ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארץ העדת, לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה: ⁷ והקטיר עליו אהרן קטרת סמים, בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה: ⁸ ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה, קטרת תמיד לפני ה' לדרתיכם: ⁹ לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה, ונסך לא תסכו עליו: ¹⁰ וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה, מדם חטאת הכפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא לה':

מזבח הקטורת

רש"י

¹ **מקטר קטרת**. להעלות עליו קטור עשן סמים: ² **את גגו**. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל הנייתם: **זר זהב**. סימן הוא לכתר כהונה: ⁴ **צלעתי**. כאן הוא לשון זווית, כתרומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זוויתיו שבשני צדיו: **והיה**. מעשה הטבעות האלה: **לבתיים לבדים**. לכל בית תהיה הטבעת לבד: ⁶ **לפני הפרכת**. שמה תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר "לפני הפרכת", מכון כנגד הארון מבחוץ: ⁷ **בהיטיבו**. לשון ניקוי הבזיכין של המנורה מדין הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: **הנרת**. וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה: ⁸ **ובהעלת**. כשדליקים להעלות להבתן: **יקטירנה**. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר בין הערבים: ⁹ **לא תעלו עליו**. על מזבח זה: **קטרת זרה**. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: **ועלה ומנחה**. ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של לחם: ¹⁰ **וכפר אהרן**. מתן דמים: **אחת בשנה**. ביום הכפורים. הוא שנאמר באחרי מות ויקרא ט"ז י"ח, "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו": **חטאת הכפרים**. הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: **קדש קדשים**. המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

מזבח הקטורת

ש"ס

¹ **ועשית מזבח**. אמר רבי אלעזר, מזבח, מזיח ומזין מחבב מכפר, היינו [*] מכפר היינו מזיח, מזיח גזירות [*] ומכפר עונות. [כתובות י':]
מקטר קטרת. דאמר רבי שמעון בן לקיש, "ועשית מזבח", למקטר קטרת אין כתיב כאן אלא "מקטר קטרת", המזבח היה מקטיר את הקטורת. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ח
² **וצפית אתו זהב טהור**. כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הזהב, מפני שהן כקרקע דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים מפני שהן מצופין.... בשם רבי יוחנן טעמא דרבי אליעזר, "וצפית אתו זהב טהור" וגו', התורה קראת אותו קרקע, עד כדון מזבח הזהב, מזבח העולה מניין, ודין הוא, מה אם מזבח הזהב שהוא אמה על אמה את אמר קרקע, מזבח העולה שהוא חמש על חמש לא כל שכן, אית דבעי מימר "רבוע" "רבוע", מה כאן קרקע אף כאן קרקע. אמר רבי הילא טעמא דרבנן, [יחזקאל מ"א כ"ב] "המזבח עץ שלוש אמות גבה" וגו', התורה קראת אותו מיטלטל, עד כדון מזבח העולה, מזבח הזהב מניין, ודין הוא, מה אם מזבח העולה שהוא חמש על חמש את אמר מיטלטל, מזבח הזהב שהוא אמה על אמה לא כל שכן, אית דבעי מימר "רבוע" "רבוע", מה כאן מיטלטל אף כאן מיטלטל. [ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ח]
³ **בבקר בבקר**. תנו רבנן, אין לך דבר שקודם לתמיד של שחר אלא קטרת בלבד, שנאמר בה "בבקר בבקר", ויוקדם קטרת דבר שנאמר בו "בבקר בבקר", דכתיב "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר", לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד, ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות ופסח ומחוסר כפורים בערב הפסח, שטובל שנית ואוכל את פסחו לערב, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר, אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה, שטובל ואוכל בקדשים לערב. [פסחים נ"ט].
בבקר בבקר בהיטיבו. אביי מסדר מערכה משמיה דגמרא ואליאב דאבא שאול, מערכה גדולה [*] קודמת למערכה שניה [*] של קטורת, מערכה שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים, וסידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי, ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות, והטבת חמש נרות קודם לדם התמיד, ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות, והטבת שתי נרות קודם לקטורת, וקטורת קודם לאברים, ואברים למנחה, ומנחה לחביתין, וחביתין לנסכין, ונסכין למוספין, ומוספין לבזיכין, ובזיכין לתמיד של בין הערבים, שנאמר [ויקרא ו' ה'], "והקטיר עליה חלבי השלמים", עליה השלם כל הקרבנות כולן.... סידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי, אף על גב דהכא כתיב "בבקר בבקר" והכא כתיב "בבקר בבקר", אפילו הכי מכשיר עדיף.... מאי שנא דעביד הטבת חמש נרות ברישא, נעביד הטבת שתי נרות ברישא, כיון דאתחיל בהו עביד רובא, ונעביד שית, אמר קרא

"בהיטיבו את הנרת יקטירנה", ואין נרות פחותות משתים, והטבת שתי נרות קודמת לקטורת, דאמר קרא "בהיטיבו את הנרת" והדר "יקטירנה". [וימא ל"ג].

בבקר בבקר בהיטיבו. אמר אביי... כאן בהטבת שתי נרות כאן בהטבת חמש נרות, למימרא דבקטורת מפסיק להו, והא אביי מסדר מערכה משמיה דגמרא בדם התמיד מפסיק להו, אמרי לא קשיא, ההיא לאבא שאול הא לרבנן, דתניא, לא ייטיב את הנרות ואחר כך יקטיר אלא יקטיר ואחר כך ייטיב, אבא שאול אומר, מטיב ואחר כך מקטיר, מאי טעמא דאבא שאול, דכתיב "בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת" והדר "יקטירנה", ורבנן, מאי קאמר רחמנא, בעידן הטבה תהא מקטר קטורת, דאי לא תימא הכי, בין הערבים דכתיב "ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה", הכי נמי דברישא מדליק נרות והדר מקטיר קטורת של בין הערבים, וכי תימא הכי נמי, והתניא, [שמות כ"ז כ"א] "מערב עד בקר", תן לה מדתה שתהא דולקת והולכת כל הלילה מערב עד בקר, דבר אחר, "מערב עד בקר", אין לך עבודה שכשרה מערב עד בקר אלא זו בלבד, אלא מאי קאמר רחמנא בעידן הדלקה תהא מקטר קטורת, הכא נמי בעידן הטבה תהא מקטר קטורת, ואבא שאול אמר לך, שאני התם דכתיב [שמות כ"ז כ"א] "אתו". [וימא י"ד:]

בבקר בבקר בהיטיבו. אמר רבי שמעון... שאין מחנכין את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים של בין הערבים, ולא מזבח העולה אלא בתמיד של שחר, ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת, ולא את המנורה אלא בשבעה נרותיה בין הערבים... והתניא בקטרת הסמים של שחר, תנאי היא, אמר אביי, מסתברא כמאן דאמר בקטרת הסמים של בין הערבים, דכתיב "בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה", אי לאו דעבד הדלקה מאורתא הטבה בצפרא מהיכא, ולמאן דאמר בקטרת הסמים של שחר גמר ממזבח העולה, מה להלן בתמיד של שחר אף כאן בקטרת הסמים של שחר. [מנחות מ"ט.]

לא תעלו עליו קטרת זרה. אלא יחיד על מזבח החיצון הוא דלא, הא על מזבח הפנימי מקריב, ותו על מזבח החיצון יחיד הוא דלא, הא ציבור מקרבו, והתניא, יכול יהא יחיד מתנדב ומביא כיוצא בה נדבה, וקורא אני בו [דברים כ"ג כ"ד] "מוצא שפתיך תשמר ועשית", תלמוד לומר "לא תעלו עליו קטרת זרה". יכול לא יהא יחיד מביא שאין מביא חובתו כיוצא בה, אבל צבור יהא מביא שמביא חובה כיוצא בה, תלמוד לומר "לא תעלו". יכול לא יעלו על מזבח הפנימי אבל יעלו על מזבח החיצון, תלמוד לומר [שמות ל"א י"א] "ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים לקדש, ככל אשר צויתך יעשו", אין לך אלא מה שאמור בענין. אמר רב פפא, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא ציבור על מזבח החיצון, דלא אשכחן, ולא מיבעיא יחיד על מזבח הפנימי, דלא אשכחן, אלא אפילו יחיד על מזבח החיצון, דאשכחן בנשיאים, הוראת שעה היתה. [מנחות נ']

* הי ניהו. [רש"י שם]

** רעות מעל ישראל. [רש"י שם]

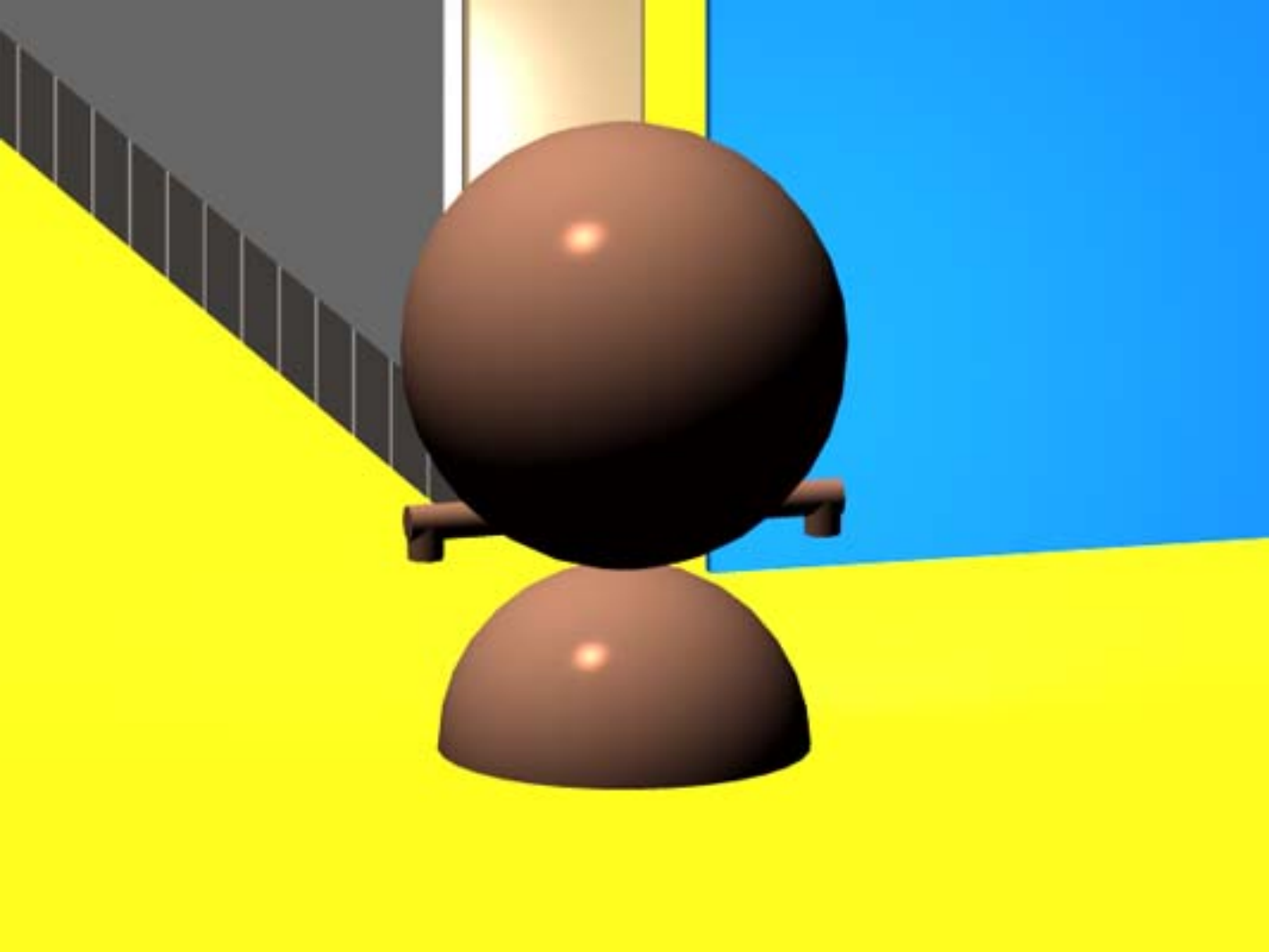
*** שעליה יקטירו כל ההקטרות. [רש"י שם]

**** שעושין בקרן מערבית דרומית... כדתנן במסכת תמיד [דף כ"ט]. שממנה חותין גחלים להכניס למזבח פנימי שחרית וערבית, להקטיר עליה קטורת תמיד, פרס שחרית ופרס בין הערבים. [רש"י שם]

מזבח הקטורת

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק י"א]

מזבח הקטרת, ארכו אמה ורחבו אמה וגבהו שתי אמות, שנאמר, "ועשית מזבח מקטר קטרת, עצי שטים תעשה אתו. אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו, ממנו קרנתיו". וכולו היה מצופה בזהב, שנאמר, "וצפית אתו זהב". שלשה שמות יש לו למזבח זה: מזבח הקטרת, מזבח הזהב, מזבח הפנימי.

הכיוור חומש

17 וידבר ה' אל משה לאמר: 18 ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לרחצה, ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: 19 ורחצו אהרן ובניו ממנו, את ידיהם ואת רגליהם: 20 בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו, או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה': 21 ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו, והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורתם:

הכיוור רש"י

18 **כיוור**. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים בפיהם מים: **וכנו**. כתרגומו, ובסיסיה, מושב מתוקן לכיוור: **לרחצה**. מוסב על הכיוור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיוור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר [שמות מ' כ"ט] "ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד", כלומר, מזבח לפני אהל מועד ואין כיוור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים [דף נ"ט]: 19 **את ידיהם ואת רגליהם**. בכת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים [דף י"ט]: כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש: 20 **בבאם אל אהל מועד**. [תורת כהנים פרשת שמני, זבחים י"ט:], להקטיר שחרית ובין הערבים קטורת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת אלילים: **ולא ימתו**. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמר כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: **אל המזבח**. החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר: 21 **ולא ימתו**. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

הכיוור ש"ס

18 **ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת לרחצה**. תנו רבנן, כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, מניח שתי ידיו זו על גב זו ועל גבי שתי רגליו זו על גבי זו ומקדש, אמרו לו הפלגתהו[*], אי אפשר לעשות כן, שפיר קאמרי ליה, אמר רב יוסף, וחבירו מסייעו, מאי בינייהו, אמר אביי, עמידה מן הצד[*] איכה בינייהו, אמר ליה רב סמא בריה דרב אשי לרבינא, וליתב מיתב ולקדש, אמר קרא "לשרת", ושירות מעומד הוא. תנו רבנן, קידש ידיו ורגליו ביום אין צריך לקדש בלילה, בלילה צריך לקדש ביום, דברי רבי, שהיה רבי אומר לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים. תניא אידך, היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים, דברי רבי, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, כיון שקידש ידיו ורגליו מתחילת עבודה אפילו מיכן ועד עשרה ימים אינו צריך לקדש, וצריכא, דאי אשמעינן קמיתא, בההיא קאמר רבי, דפסק ליה מעבודה לעבודה, אבל בהא דלא פסק ליה אימא מודי ליה רבי רבי אלעזר ברבי שמעון, ואי אשמעינן בהא, בהא קאמר רבי אלעזר ברבי שמעון, אבל בהא אימא מודי ליה לרבי, צריכא. מאי טעמא דרבי, דכתיב "בגשתם", מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון, דכתיב "בבאם", ואידך נמי הא כתיב "בבאם", אי כתיב "בגשתם", הוה אמינא על כל גישה וגישה, כתב רחמנא "בבאם", ואידך נמי הא כתיב "בגשתם", אי כתיב "בבאם" ולא כתיב "בגשתם" הוה אמינא אפילו אביאה ריקנית, אביאה ריקנית הא כתיב "לשרת", אלא "בגשתם" מיבעי ליה לכדבר אחא בר יעקב, דאמר רב אחא בר יעקב, הכל מודים בקידוש שני כשהוא לבוש מקדש, דאמר קרא "או בגשתם", מי שאינו מחוסר אלא גישה בלבד, יצא זה שמחוסר לבישה וגישה. "להקטיר אשה" למה לי, מהו דתימא הני מילי עבודה דמעכבא כפרה, אבל עבודה דלא מעכבא כפרה לא, קא משמע לן. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, בעי אילפא, לדברי האומר אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים, מי כיוור מהו שיפסלו, מי אמרינן הני למאי, לקידוש ידים ורגלים, קידוש ידים ורגלים גופייהו לא פסיל בהו לינה, או דלמא כיון דקדיש להו בכלי שרת מיפסלי, כי אתא רבין אמר רבי ירמיה אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן, הדר פשיט אילפא, כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו...תא שמע, בן קטין עשה שנים עשר דד לכיוור, אף הוא עשה מוכנין[*] לכיוור, שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה...אמר רבי יוחנן, קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, למחר אינו צריך לקדש, שכבר קידש מתחילת עבודה...גופא, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, כל כיוור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו, אין מקדשין בו, שנאמר [שמות מ' ל"א] "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" וגו'...רבי יהודה אומר, יכול יהא כנו מקדש כדרך שהכיוור מקדש, תלמוד לומר "ועשית כיוור נחשת וכנו נחשת", לנחשת הקשתיו ולא לדבר אחר...אמר ריש לקיש, כל המשלים למי מקוה[*] משלים למי כיוור[*] ***, לרביעית[*] *** ***, אינו משלים. [זבחים י"ט:]

ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח. דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר, מתוך שנאמר [שמות מ' ל'], "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח", וכתוב אחד אומר [שמות מ' כ"ט],

“ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד”, מזבח בפתח אהל מועד, ולא כיור בפתח אהל מועד, היכן היה נותנו, בין האולם ולמזבח משוך קימעה כלפי הדרום. [זבחים נ”ח:]
19, **ורחצו**. תנו רבנן, נטילת ידים לחולין עד הפרק [**** *], לתרומה עד הפרק [**** *], קידוש ידים ורגלים [**** *] במקדש עד הפרק [**** *], וכל דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים לחולין ובקידוש ידים ורגלים במקדש. [חולין ק”ו].

* דברים ממדת כל אדם, דאי אפשר לו שלא יפול. [רש”י שם]
** כגון זו שאינו בלא סיוע, לרבנן לא הויא עמידה, ואנן עמידה בעינן, כדמפרש לקמן. [רש”י שם]
*** גלגל, שמעלין אותו בגלגלין מן הבור שחורית, שלא יהו מימיו נפסלים בלינה, לפיכך משקעין אותו ערבית בבור, שיהיו מימיו מחוברים למי המעין, ובטלה קדושתן. [רש”י שם]
**** לארבעים סאה. [רש”י שם]
**** * לשיעור ארבעה כהנים. [רש”י שם]
**** * של נטילת ידים. [רש”י שם]
**** * פרק השני שבאמצע אצבעות, דכיון דמשום סרך תרומה בעלמא הוא, דיו אם נטל במה שנוגע במאכל, דהיינו ראשי אצבעות. [רש”י שם]
**** * פרק השלישי, והוא בגב היד. [רש”י שם]
**** * מן הכיור. [רש”י שם]
**** * הפרק העליון, מקום חבור היד והזרוע. [רש”י שם]

הכיור

ברייתא [דמלאכת המשכן, פרק י”ב]

1 משה עשה כיור אחד, שנאמר, “ועשית כיור נחשת”. שלמה עשה עשרה כיורים, שנאמר [דברי הימים ב’ ד’ ו’], “ויעש כיורים עשרה ויתן חמשה מימין וחמשה משמאל לרחצה בהם”, מה תלמוד לומר “חמשה מימין וחמשה משמאל”, חמשה מימין כיור של משה וחמשה משמאל כיור של משה.
2 שלמה הוסיף שעשה את הים...